

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**Еволюція громадської думки України щодо вступу до НАТО
(2014-2023)**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент 6 курсу, 604 групи

Караван Ігор Геннадійович

Керівник:

доктор історичних наук,

професор **Фісанов В.І.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2024 р.
Зав. кафедрою _____ доц. Макар В.Ю.*

Чернівці – 2024

Анотація

У кваліфікаційній роботі аналізується еволюція відносин України з НАТО у контексті політичної ситуації, що склалася до та після 2014 року. Робота розглядає історію співпраці, перешкоди на шляху інтеграції, включаючи політику нейтралітету, та вплив зовнішніх чинників на визначення курсу країни. Зокрема, розкрито, як повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році радикально змінило суспільне ставлення до НАТО та сприяло консолідації євроатлантичного курсу України. У дослідженні висвітлено політичні, соціальні та геополітичні аспекти підтримки членства в НАТО з боку українського суспільства та уряду.

Ключові слова: *Україна, НАТО, євроатлантична інтеграція, нейтралітет, політика безпеки, російська агресія, громадська думка.*

Summary

The qualification paper analyzes the evolution of Ukraine's relations with NATO in the context of the political situation before and after 2014. The paper examines the history of cooperation, obstacles to integration, including the policy of neutrality, and the influence of external factors on the country's course. In particular, it reveals how Russia's full-scale invasion in 2022 radically changed public attitudes toward NATO and helped consolidate Ukraine's Euro-Atlantic course. The study highlights the political, social and geopolitical aspects of support for NATO membership by Ukrainian society and the government.

Keywords: *Ukraine, NATO, Euro-Atlantic integration, neutrality, security policy, Russian aggression, public opinion.*

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Караван І.Г.

Зміст

Вступ	4
Розділ 1. Політичний контекст і роль НАТО в Україні до 2014 року	7
1.1. Відносини Україна-НАТО до Революції Гідності	7
1.2. Політика України щодо нейтралітету та зовнішні впливи	13
1.3. Початкове ставлення громадськості до членства в НАТО	22
Розділ 2. Громадська думка щодо НАТО після Євромайдану та російської агресії.....	37
2.1. Перші соціологічні зміни після 2014 року.....	37
2.2. Вплив анексії Криму та війни на Донбасі	43
2.3. Тенденції підтримки НАТО в період 2018-2020 років.....	49
Розділ 3. Війна 2022 року як каталізатор підтримки членства в НАТО	58
3.1. Аналіз громадської думки після повномасштабного вторгнення	58
3.2. Зміна позицій уряду та громадськості	67
3.3. Перспективи членства України в НАТО за сучасних умов	73
Висновки	80
Список використаних джерел.....	85
Summary	93

Вступ

Актуальність. Тема ставлення українського суспільства до вступу в НАТО набуває особливої значущості в контексті постійної ескалації конфлікту з Росією, який розпочався з анексії Криму у 2014 році та військових дій на сході України. Війна, що триває з 2022 року, ігнорує міжнародні кордони, загрожуючи європейській безпеці та підкреслюючи необхідність пошуку ефективних систем безпеки. Протягом 2014-2023 років підтримка вступу до НАТО серед українців значно змінилася, що стало індикатором перетворень у громадській думці та відображенням загальної готовності країни до інтеграції в західні структури безпеки. Дослідження еволюції ставлення українського суспільства до НАТО є важливим з точки зору розуміння трансформацій національної ідентичності, а також сприйняття громадянами загроз національній безпеці та необхідності міжнародного захисту.

Мета роботи — всебічний аналіз змін у громадській думці України щодо вступу до НАТО за період 2014-2023 років, оцінка основних факторів, що впливали на ці зміни, обґрунтування стратегічної важливості євроатлантичної інтеграції України та членства в НАТО для забезпечення національної безпеки, особливо в умовах загрози з боку росії.

Завдання дослідження:

- Аналіз динаміки підтримки інтеграції України в НАТО в умовах сучасних геополітичних змін.
- Визначення факторів, що впливають на зміну громадської думки щодо членства в НАТО серед різних соціальних та вікових груп.
- Дослідження впливу інформаційних кампаній і громадянської освіти на формування ставлення українців до НАТО.

- Оцінка ролі зовнішніх загроз, зокрема російської агресії, у посиленні підтримки НАТО серед населення.
- Вивчення соціально-демографічних особливостей ставлення до євроатлантичної інтеграції на регіональному рівні.

Об’єкт дослідження — громадська думка українців щодо євроатлантичної інтеграції та членства в НАТО, а також вплив різних соціально-демографічних та регіональних факторів на рівень підтримки цього курсу.

Предмет дослідження — основні фактори, що впливають на підтримку вступу до НАТО серед населення України, їхній аналіз, що впливає на рівень підтримки цього курсу, та взаємозв’язок між цими факторами і соціально-демографічними характеристиками населення України

Методи дослідження. Для аналізу змін громадської думки використовується соціологічний підхід, що включає обробку даних соціологічних опитувань та моніторинг статистичних показників підтримки НАТО серед різних соціальних груп. Системний аналіз дає змогу зрозуміти комплекс впливів, зокрема військово-політичних подій і інформаційної політики. Контент-аналіз медіа та соціальних мереж допомагає визначити роль інформаційних кампаній у формуванні ставлення до НАТО.

Перший розділ роботи зосереджений на політичному контексті відносин між Україною та НАТО до 2014 року. У ньому розглядаються основні аспекти політики нейтралітету України та зовнішніх впливів на неї, аналізуються взаємовідносини України з НАТО до Революції Гідності, а також початкове ставлення громадськості до ідеї членства в Альянсі.

Другий розділ присвячений дослідженню громадської думки щодо НАТО після Євромайдану та початку російської агресії. У розділі аналізуються перші соціологічні зміни після 2014 року, вплив анексії Криму та війни на Донбасі на

ставлення населення до НАТО, а також розглядаються тенденції підтримки Альянсу серед українців у період 2018-2020 років.

Третій розділ фокусується на війні 2022 року як каталізаторі зростання підтримки членства в НАТО. У ньому аналізується громадська думка після початку повномасштабного вторгнення, розглядаються зміни позицій уряду та громадськості щодо НАТО, а також оцінюються перспективи членства України в Альянсі в умовах сучасної політичної ситуації.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел Summary.

Розділ 1. Політичний контекст і роль НАТО в Україні до 2014 року

1.1. Відносини Україна-НАТО до Революції Гідності

У 1991 році, здобувши незалежність, Україна стала на шлях розбудови міжнародних відносин та пошуку нових шляхів інтеграції у світове співтовариство, зокрема у сфері безпеки. Український вибір на користь розвитку відносин з НАТО був зумовлений прагненням до стабільності та необхідністю зміцнення власної обороноздатності у зв'язку зі складним геополітичним становищем країни. Хоча зовнішньополітичний курс України мав певні коливання, країна поступово почала розвивати стратегічне співробітництво з НАТО, яке стало основою для подальших інтеграційних зусиль. Ця співпраця мала велике значення для становлення незалежності України, оскільки орієнтувала країну на євроатлантичні стандарти і лягла в основу її безпекової політики [1, с. 318-319].

З огляду на роль НАТО у забезпеченні стабільності в Європі, перші контакти з Альянсом мали важливе значення для України, яка намагалася закріпити свій статус незалежної держави в міжнародному співтоваристві та обрати курс на зближення із Заходом. Початок співробітництва в середині 1990-х років визначив майбутні напрямки безпекової та зовнішньої політики України, хоча Україна продовжувала дотримуватися політики нейтралітету. Однак вона поступово нарощувала співпрацю з НАТО через різні міжнародні ініціативи та програми, які допомогли здійснити основні реформи в оборонному секторі та створили основу для довготривалого партнерства [2, с. 627].

Перші етапи відносин між Україною та НАТО охоплюють період з 1991 по 2004 роки, на яких було закладено базу для подальшої інтеграції. У 1991 році Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва - це був перший офіційний крок на шляху до євроатлантичної інтеграції. У лютому 1994 року Україна першою з країн колишнього Радянського Союзу приєдналася до

програми «Партнерство заради миру», започаткованої НАТО з метою посилення безпеки та розвитку співробітництва з новими незалежними державами. Це лише довело, що Україна готова до співпраці з Альянсом і має намір стати частиною системи колективної безпеки. «Партнерство заради миру» відкрило для України можливості брати участь у спільних навчаннях, консультаціях, обмінюватися досвідом у сфері безпеки, що позитивно вплинуло на зміцнення обороноздатності країни та наближення її до стандартів НАТО» [2, с. 627-628].

Наступним важливим кроком стало підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО у 1997 році, що значно підвищило рівень співпраці. Хартія визначила стратегічні напрямки співпраці, зокрема у сфері безпеки, політики, економіки та прав людини. Цей документ став важливим політичним актом, який закріпив принцип підтримки суверенітету і територіальної цілісності України. Хартією було створено Комісію Україна-НАТО, яка відповідала за політичний діалог та координацію спільної діяльності партнерства у сфері розвитку. В результаті діяльності цієї Комісії Україна отримала ще більше можливостей для проведення реформ у секторі безпеки і оборони, що значно сприяло її зближенню з НАТО [3, с. 148].

Ще одним якісним стрибком у співпраці з НАТО став період «інтенсивного діалогу», який розпочався за президентства Леоніда Кучми. Тоді був підписаний План співробітництва до 2001 року, який визначив ключові завдання для України на шляху інтеграції в євроатлантичну систему безпеки. Основними елементами цього плану були реформування оборонної сфери відповідно до стандартів НАТО та встановлення демократичного цивільного контролю над військовими структурами. Технічна допомога з боку НАТО, експертні консультації та регулярні зустрічі на високому рівні сприяли зміцненню співпраці та обміну інформацією між сторонами [4, с. 101].

У цьому контексті варто також відзначити значний вплив на безпекову політику України візитів Генерального секретаря НАТО в Україну та його регулярних зустрічей у рамках Північноатлантичної ради. Ці візити підкреслили важливість стратегічного партнерства та продемонстрували зацікавленість НАТО у підтримці зміцнення державності в Україні. Водночас ці зустрічі сприяли формуванню в Україні розуміння необхідності здійснення довгострокових реформ у військовій сфері, які могли б забезпечити сумісність з країнами-членами НАТО.

Президентство Віктора Ющенка (2005-2010 рр.) стало дуже важливим етапом у відносинах України з НАТО, оскільки цей період ознаменувався посиленням інтеграційних прагнень України до євроатлантичної спільноти. Події Помаранчевої революції та її наслідки серйозно змінили пріоритети зовнішньої політики. Євроатлантична інтеграція була проголошена одним з головних пріоритетів зовнішньої політики, що дозволило поставити зв'язки між Україною та НАТО на значно міцніший фундамент. Саме в цей період розпочався «інтенсивний діалог» з Альянсом, а Україна офіційно заявила про своє прагнення до членства. Стратегічний курс на інтеграцію з НАТО, обраний Ющенком, був спрямований на зміцнення безпеки України, розглядаючи співпрацю з НАТО як один із засобів захисту країни від зовнішніх загроз і зміцнення її обороноздатності [5, с. 135-137].

Ця політична трансформація України супроводжувалася інституційними змінами в структурі відносин з НАТО. Підписання Плану дій Україна-НАТО у 2002 році, ще до початку президентства Ющенка, заклало основу для реформ у таких критично важливих секторах, як безпека, оборона та правова система. Цей план став орієнтиром для подальшого розвитку співпраці. Це дозволило поступово вносити зміни до щорічних Цільових планів Україна-НАТО відповідно до євроатлантичних специфікацій. Ці специфікації стосувалися демократичних перетворень та військових реформ, які були дуже важливими

для приведення структур і процесів в Україні у відповідність до стандартів НАТО. За президентства Ющенка було докладено зусиль для прискорення цих реформ, включаючи вимоги щодо відповідності стандартам НАТО як однієї з передумов майбутнього членства України в Альянсі [3, с. 150].

Період президентства Ющенка був позначений серйозними викликами та зовнішніми загрозами, особливо з боку Росії. Інтенсифікація співпраці з НАТО, безумовно, була мотивована прагненням України убезпечити себе від можливих агресивних дій з боку сусідньої держави. У цей період Україна активно підтримувала проекти міжнародної діяльності НАТО, зокрема миротворчі місії в Іраку та Афганістані, що дозволило українським військовим отримати досвід та пройти підготовку за стандартами НАТО. Участь України в операціях НАТО також мала подвійне значення: по-перше, вона зміцнювала партнерські відносини з Альянсом, а по-друге, давала можливість українським збройним силам набути досвіду в реальних бойових умовах. Це, безумовно, був корисний захід для зміцнення обороноздатності країни та посилення позицій України як активного майбутнього члена НАТО [6, с.118-121].

Однак, необхідно звернути увагу на період президентства Віктора Януковича (2010-2014 рр.), оскільки зміна курсу на позаблоковість суттєво вплинула на рівень співпраці між Україною та НАТО. У 2010 році Янукович офіційно відмовився від курсу на членство в Альянсі та змінив зовнішньополітичний вектор на позаблоковий. Це рішення знайшло своє відображення на законодавчому рівні: був прийнятий закон, який заборонив Україні вступати до будь-яких військових блоків. Як наслідок, партнерство з НАТО перейшло на більш формальний рівень, а активна інтеграція була тимчасово призупинена. Це призвело до різкого падіння активності в рамках річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО, а також зменшення кількості контактів на високому політичному рівні [4, с. 137-138].

Хоча політика позаблоковості знизилася динаміку інтеграції з НАТО, вона не призвела до повного припинення співпраці. Окремі контакти з Альянсом були збережені переважно з питань цивільної оборони та стандартизації для підтримання базового рівня безпеки. Паралельно з цим тривали, хоча й менш активно, спроби привести українську армію до стандартів НАТО. Це стало можливим завдяки тому, що політичний діалог підтримувався, і Україна змогла зберегти відносини з Альянсом і не втратити досвід співпраці. Попри задекларовану політику позаблоковості, в Україні залишалося чимало прихильників євроатлантичного вектору, а вплив Альянсу на оборонний сектор країни залишався значним [4, с. 137-138].

Зрештою, навіть на тлі позаблокового статусу окремі реформи сектору безпеки і оборони продовжували орієнтуватися на євроатлантичні стандарти. Це було зумовлено як поточними зовнішніми загрозами, так і бажанням зберегти можливість повернутися до курсу євроатлантичної інтеграції в майбутньому. Співпраця з НАТО на мінімальному рівні дозволяла Україні зберігати міжнародну підтримку, на якій можна було закласти фундамент для майбутніх партнерських ініціатив. Таким чином, хоча офіційний курс і змінився, він не зруйнував підґрунтя для подальшої співпраці, а самі відносини залишилися досить стабільними.

Відносини Україна-НАТО до Революції Гідності пройшли низку важливих етапів з відповідними результатами, викликами та особливостями. Перший період співпраці, який розпочався одразу після здобуття Україною незалежності, був позначений інтеграцією в євроатлантичну систему безпеки в рамках програми «Партнерство заради миру» та Хартії про особливе партнерство. Це дозволило Україні наблизити свою військову та правову системи до стандартів НАТО, хоча багато викликів, таких як політична невизначеність та російський вплив, все ще залишалися. У період президентства Віктора Ющенка були зроблені важливі кроки на шляху до інтеграції,

включаючи курс на членство в НАТО. Однак зміна влади з приходом Віктора Януковича зупинила цей курс, повернувшись до політики позаблоковості, що тимчасово усунуло Україну від євроатлантичного курсу.

До 2014 року політична роль НАТО в Україні полягала у створенні альтернативної платформи безпеки, посиленні міжнародної підтримки у захисті від зовнішніх загроз. Як інституція, НАТО сприяла формуванню безпекової політики України та її поступовому наближенню до європейської інтеграції, що стало основою для подальшої співпраці.

1.2. Політика України щодо нейтралітету та зовнішні впливи

Одразу після здобуття незалежності Україна запровадила політику нейтралітету, спрямовану на забезпечення державної безпеки через позаблоковий статус. Це виражало прагнення України розвиватися самостійно і не бути залученою до жодних військових блоків, включаючи НАТО, з метою мінімізації ризиків можливої напруженості у відносинах з сусідами, насамперед з Росією. Обраний курс на нейтралітет лише закріпив без'ядерний статус України і водночас став спробою створити зовнішньополітичний баланс між Сходом і Заходом, намагаючись запобігти можливим загрозам з обох боків. Однак політика нейтралітету зіткнулася з численними ускладненнями у своїй реалізації, внаслідок того, що зовнішні впливи у поєднанні з регіональними інтересами різних сил створили неоднозначну позицію України на міжнародній арені.

Питання нейтралітету є особливо актуальним, оскільки курс України був дуже сильно зумовлений деякими зовнішніми силами, насамперед Росією, яка намагалася стримувати процес західної інтеграції України або економічними, або політичними впливами. Зовнішні впливи з боку Заходу також відіграли свою роль; наприклад, бажання НАТО посилити регіональну стабільність створило альтернативний варіант для України. Проте, країна намагалася залишатися збалансованою і продовжувати відносини з обома сторонами, без різких змін у своїй безпековій політиці. Проголошення політики нейтралітету мало бути дуже прагматичним для молодого держави, яка прагнула захистити свій суверенітет у цьому складному міжнародному середовищі [7, с. 116-121].

На зорі своєї незалежності Україна проголосила свій позаблоковий статус у Декларації про державний суверенітет 1990 року, що стало основою для розробки безпекової політики держави. Цей документ закріпив принципи без'ядерного статусу та відмови від вступу до будь-яких військових блоків, у

тому числі НАТО. З проголошенням незалежності Україна заявила про себе як про миролюбну державу, і подальше відповідне підтвердження позаблокового статусу відповідало інтересам міжнародної стабільності, спрямоване на уникнення напруженості у відносинах з іншими країнами. На той час Україна не розглядала питання вступу до НАТО, оскільки її головним завданням було підтримання політичної стабільності та добросусідських відносин. Таким чином, нейтралітет, закріплений у Декларації про державний суверенітет України, став символічним вираженням прагнення України до самостійності у прийнятті зовнішньополітичних рішень і небажання демонструвати прямі зобов'язання перед тим чи іншим військовим блоком [8, с. 62].

Політика нейтралітету була підтверджена в Законі «Про основи національної безпеки України» 1993 року. Цей закон чітко сформулював принципи оборонної політики країни і зобов'язав Україну не вступати до жодних військових союзів. Офіційне проголошення позаблоковості було своєрідним індикатором готовності України співпрацювати з усіма державами як рівноправний партнер, в тому числі і з НАТО, але без формальних зобов'язань. Нейтралітет також був тією позицією, яка дозволяла Україні уникати можливого конфлікту з Росією, яка сприймала як задекларовану загрозу своїм інтересам у регіоні будь-яке зближення України з НАТО. Водночас, курс на нейтралітет дозволив Україні налагодити відносини з країнами Західної Європи, включаючи співпрацю з НАТО, з такою інтенсивністю, яка не передбачала зобов'язань щодо членства в Альянсі. Позаблоковий статус, закріплений у національному законодавстві, вочевидь, свідчить про прагнення країни забезпечити свою безпеку шляхом балансування між Сходом і Заходом [8, с. 62-63].

Однак на нейтралітет України серйозно впливали зовнішні чинники, насамперед, Росія, яка намагалася всіляко утримати Україну у сфері свого впливу. Для цього активно використовувався політичний та економічний тиск,

щоб не допустити самої можливості зближення України з НАТО. І дійсно, ця енергетична залежність виявилася для Росії потужним важелем впливу на політику Києва. Енергетична криза 1990-х років наочно продемонструвала, наскільки легко Україна може піддаватися російському впливу, що змусило Київ проводити дуже обережний курс і підтримувати лише видимість позаблокової зовнішньої політики, щоб не допустити ескалації конфлікту. Крім того, Росія відкрито виступала проти будь-якого потенційного членства України в НАТО, стверджуючи, що такий крок суперечив би стратегічному балансу в регіоні - аргумент, який ставив Україну в невідгідне становище, що призвело до спроб знайти компромісну політику [9, с. 1850-1857].

Незважаючи на це, Україна продовжувала шукати шляхи співпраці з НАТО в рамках політики нейтралітету. Одним з таких прикладів стало приєднання у 1994 році до програми «Партнерство заради миру», що дозволило Україні політично підтримати оборонні та безпекові ініціативи НАТО, не порушуючи при цьому своїх позаблокових зобов'язань. Участь у цій програмі дала можливість Україні долучитися до спільних навчань, обмінятися досвідом та розпочати процес реформування оборонного сектору. Найяскравішим варіантом можна вважати програму «Партнерство заради миру», яка давала можливість Україні співпрацювати з Альянсом, офіційно залишаючись нейтральною, що було важливо для збереження добросусідських відносин з Росією.

Політичний курс України дещо змінився після Помаранчевої революції, коли до влади прийшов новий президент країни - Віктор Ющенко, який відкрито висловився на підтримку євроатлантичної інтеграції країни. Позиція Ющенка ознаменувала новий етап у відносинах України з НАТО, а членство в Альянсі для нього стало важливим інструментом забезпечення національної безпеки. Незважаючи на офіційно збережений нейтральний статус, урядом Ющенка були розроблені щорічні цільові плани з НАТО, які включали

досягнення сумісності з військовими стандартами Альянсу. Ці кроки стали першими конкретними діями на шляху до відмови від нейтралітету і розгляду можливості членства в НАТО, що, звісно, одразу ж викликало ворожу реакцію з боку Росії.

Вплив Росії на політику нейтралітету України становить важливу частину її зовнішньополітичної історії, особливо у зв'язку з відносинами з НАТО. Обравши позаблоковий статус на момент здобуття незалежності, Україна прагнула бути нейтральною. Водночас, намагаючись довести свою безпеку та суверенітет, держава намагалася розглядати співпрацю з Альянсом як один із шляхів збереження стабільності в регіоні. Сама концепція політики нейтралітету постійно зазнавала впливу ззовні, найпотужнішою силою якого була Росія, що розглядала Україну як зону своїх стратегічних інтересів. На початку 1990-х років - одразу після розпаду Радянського Союзу - Росія прагнула зберегти політичний та економічний вплив на пострадянські держави, в тому числі й на Україну. Відбувався також своєрідний тиск на українську владу, особливо з огляду на економічні важелі впливу, серед яких домінувала енергетична залежність [10, с. 43-45].

Росія неодноразово використовувала економічні важелі для посилення свого впливу на Україну. Під час енергетичної кризи в 1990-х роках Україна потрапила в сильну залежність від російських енергоносіїв. Така ситуація не дозволила Україні відчувати себе захищеною в питаннях енергопостачання. Вона стала інструментом політичного тиску з боку Росії, що змусило український уряд застосувати обережний підхід до співпраці з НАТО, щоб не провокувати напруженість у відносинах з російським сусідом. Енергетична криза продемонструвала реальну вразливість України, водночас обмеживши її свободу вибору зовнішньополітичного курсу. Енергетична залежність широко використовувалася Росією з метою контролю над стратегічно важливими

рішеннями України, зокрема у сфері військової співпраці з Альянсом [11, с. 27-28] .

Окрім економічних важелів, важливим елементом російської політики був також політичний тиск, який виражався у формі дипломатичних заяв і застережень на адресу України та НАТО. У 2000-х роках ставлення Росії до перспектив набуття Україною членства в НАТО було однозначно негативним. Політичне керівництво Росії публічно висловлювало думку, що розглядає зближення України з Альянсом як загрозу безпеці Росії і активно протидіє цьому. Таке сприйняття пов'язане, насамперед, з геостратегічними інтересами Росії, спрямованими на збереження своєї сфери впливу на пострадянському просторі. Російське керівництво вважало, що вступ України до НАТО може призвести до будівництва на її території іноземних військових баз, що, як заявляли російські дипломати, порушить стратегічний баланс сил у цьому регіоні. Такі заяви суттєво ускладнювали завдання пошуку рішення для українського уряду, який мав балансувати між необхідністю забезпечення безпеки країни та можливістю погіршення відносин з Росією [12, с. 64-67].

Незважаючи на політичний та економічний тиск з боку Росії, Україні вдалося знайти можливості для співпраці з НАТО без порушення позаблокового статусу. Однією з віх на цьому шляху стало приєднання до програми «Партнерство заради миру» у 1994 році. Цей крок був важливим для України, оскільки дозволив їй долучитися до оборонних і безпекових ініціатив Альянсу без статутного членства в ньому. Разом з участю в програмі Україна отримала міжнародний безпековий досвід, можливість проводити спільні навчання з іншими країнами-членами НАТО, а також розпочала процеси модернізації та реформування власного оборонного сектору. «Партнерство заради миру було компромісним рішенням для України, яка могла підтримувати співпрацю з НАТО, залишаючись при цьому офіційно нейтральною. Такий формат співпраці

також дозволяв Україні не наражатися на критику з боку Росії, яка вбачала загрозу лише в офіційному членстві України в Альянсі.

Співпраця в рамках НАТО, відповідно до позаблокового статусу України, отримала продовження у вигляді участі в міжнародних миротворчих місіях та операціях під егідою Альянсу. Зокрема, саме участь українських контингентів в операціях в Іраку та Афганістані позитивно вплинула на розвиток оборонних спроможностей України. Участь України в миротворчих місіях НАТО сприяла не лише підвищенню боєздатності української армії, а й набуттю досвіду спільної роботи з підрозділами країн-членів Альянсу та приведенню стандартів української армії до міжнародних норм. Такий підхід дозволив Україні скористатися потенціалом НАТО, фактично не порушуючи власної політики нейтралітету. Військова співпраця в рамках миротворчих операцій створила Україні імідж відповідального міжнародного партнера, здатного зробити реальний внесок у світову безпеку [13, с. 47-56].

Хоча політика нейтралітету створювала певні обмеження у відносинах з НАТО, вона дозволяла Україні зберігати баланс у відносинах з Росією. Остання вбачала в НАТО загрозу своїм інтересам і намагалася утримати Україну в полі свого впливу. Однак Україні вдалося знайти шляхи - через використання формату «Партнерство заради миру», участь у міжнародних операціях - поглибити співпрацю з НАТО, не змінюючи свого статусу де-юре. Це стало підґрунтям для подальшого розвитку відносин України з Альянсом, що дозволило в довгостроковій перспективі зберегти для України шлях до інтеграції в євроатлантичну систему безпеки.

Після різкої зміни зовнішньополітичних пріоритетів України після Помаранчевої революції 2004 року відбувся поворот у відносинах Україна-НАТО, який полягав у переході до політики, орієнтованої на нейтралітет. За часів президентства Віктора Ющенка курс на євроатлантичну інтеграцію був озвучений як один з пріоритетів зовнішньої політики України, завдяки чому

відбувся різкий поворот у відносинах України з Альянсом. Ця політична зміна курсу була підкріплена заявами самого Ющенка про прагнення України отримати статус повноправного члена НАТО, що фактично поставило під сумнів політику нейтралітету, якої Україна дотримувалася до цього часу. Відмова від нейтралітету розглядалася новою владою як ключовий крок до зміцнення безпекових позицій України та її місця на міжнародній арені. Тому, за оцінкою самого Президента Віктора Ющенка, лише інтеграція в НАТО могла б дати Україні гарантії захисту її суверенітету і територіальної цілісності, що набуло особливого значення в умовах потенційно зростаючої загрози з боку Росії.

Проголосивши курс на вступ до НАТО, Україна одразу ж отримала негативну реакцію з боку Росії, яка весь цей час розглядала Україну як таку, що перебуває у сфері її впливу. Російське керівництво не приховувало, що будь-який можливий вступ України до Альянсу, на їхню думку, становитиме серйозну загрозу її інтересам у регіоні. Негативна реакція Росії стала серйозним викликом для зовнішньої політики України, яка прагнула стабільності у відносинах з Росією, але не була готова відмовитися від суверенного права на вибір євроатлантичного курсу. Така позиція Ющенка була розкритикована російськими дипломатами, які вважали, що вступ України до НАТО порушить баланс сил і вплине на стратегічну безпеку Росії. Це створило певний політичний тиск на український уряд, який опинився перед дилемою - обрати інтеграцію з НАТО чи зберегти більш нейтральний статус, щоб уникнути напруженості у відносинах з Росією [14, с. 125-128].

Серед ключових кроків на шляху зміцнення співпраці з НАТО за часів свого президентства Ющенко підписав у 2002 році, ще до Помаранчевої революції, своєрідний План дій Україна-НАТО, який став основою для подальшого поглиблення партнерства в наступні роки. Було розроблено комплекс реформ у сфері безпеки, оборони та права, спрямованих на

наближення України до стандартів НАТО. У цьому контексті Україна ухвалювала щорічні Цільові плани, які визначали пріоритети співпраці та відповідні реформи, що мали бути здійснені як кроки поступової інтеграції до НАТО. Хоча країна офіційно залишалася нейтральною, всі ці кроки, безсумнівно, свідчили про безпомилкову тенденцію співпраці з Альянсом і, таким чином, створювали підґрунтя для подальшого розвитку відносин.

У контексті президентства В. Ющенка розбудова інституційних механізмів співробітництва з НАТО стала важливою складовою зовнішньополітичного курсу України. Щорічні Цільові плани, розроблені в рамках Плану дій, дозволили Україні адаптувати свою військову систему до стандартів НАТО, що мало велике значення для її обороноздатності та регіональної стабільності. Важливим елементом цієї співпраці була активна участь України в усіх миротворчих місіях під егідою Альянсу, зокрема в Іраку та Афганістані. Ці місії сприяли підготовці українських військових за стандартами НАТО, що також мало наслідком зміцнення позицій євроатлантичних сил в українському керівництві. Така співпраця набула символічного значення для міжнародної спільноти, оскільки давала сигнал про готовність України робити внесок у глобальну безпеку навіть в умовах офіційного нейтралітету.

Таким чином, політика, яку проводив В. Ющенко, створила важливі передумови для подальшого розвитку відносин з НАТО, але супроводжувалася численними труднощами в її реалізації, наштовхуючись на негативну реакцію всередині країни та з боку Росії. Внутрішні політичні сили, орієнтовані на співпрацю з Росією, часто критикували євроатлантичний курс В. Ющенка як загрозу стабільності в регіоні. Політика євроатлантичної інтеграції також стала предметом гострих суперечок у суспільстві, де значна частина громадян скептично ставилася до членства в НАТО, побоюючись погіршення відносин з Росією. Тим не менш, інституційні рамки, закладені Ющенком, залишилися

важливим чинником розвитку відносин між Україною та Альянсом у майбутньому, навіть після зміни влади.

Одним словом, до 2014 року політика нейтралітету України була своєрідним компромісом між євроатлантичною інтеграцією та необхідністю підтримувати стабільні відносини з Росією. Незважаючи на офіційну позаблоковість, Україна активно співпрацювала з НАТО, особливо після приходу до влади Віктора Ющенка, який визначив інтеграцію до Альянсу стратегічним пріоритетом. Інституційні механізми, розроблені в цей період, дозволили Україні привести свій оборонний сектор у відповідність до міжнародних стандартів, що має першорядне значення для забезпечення її безпеки і підвищення обороноздатності.

Головною перешкодою на шляху повної інтеграції України до НАТО залишалися зовнішні впливи, зокрема, з боку Росії. Росія, яка вважала Україну своєю сферою впливу, послідовно діяла проти зближення з Альянсом, використовуючи економічні та політичні важелі для обмеження співпраці з НАТО. Тим часом НАТО продовжувала підтримувати Україну як інституційного партнера, роблячи корисні внески у зміцнення фундаментальних реформ та покращення безпеки в регіоні. Зрештою, це партнерство, особливо для України, було особливо важливим, оскільки вона мала зміцнювати свою безпеку, використовуючи міжнародний досвід і ресурси, не набуваючи формального статусу членства в Альянсі.

1.3. Початкове ставлення громадськості до членства в НАТО

До 2014 року українське суспільство у своєму ставленні до членства в НАТО перебувало під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, які накладали певний відбиток на сприйняття Альянсу. Протягом перших років незалежності євроатлантична інтеграція мала другорядне значення для більшості громадян, а пострадянські стереотипи і дуже сильний російський вплив посилювали скептицизм щодо НАТО. Розпад Радянського Союзу залишив Україну буквально на роздоріжжі ідей, і традиційний нейтралітет здавався найкращим варіантом, який не провокував конфліктів. У такому контексті громадська думка щодо НАТО характеризувалася значною обережністю і відсутністю чіткого розуміння, частково через недостатню поінформованість про політику і цілі Альянсу.

Для початку варто висвітлити всі наявні опитування, на які буде спиратись подальший аналіз у цьому підрозділі:

У червні 2002 року Центр Разумкова провів опитування громадської думки, згідно з яким 32% українців підтримували членство в НАТО, тоді як 33% виступали проти [15]. Враховуючи контекст початку 2000-х років, коли Україна тільки почала розглядати євроатлантичну інтеграцію як можливий напрямок зовнішньої політики, це досить високий рівень підтримки. Вже в червні 2003 року, за даними фонду «Демократичні ініціативи», підтримка дещо знизилася і становила 28%, тоді як проти членства в НАТО виступали 35% [16].

У листопаді 2004 року, під час політичної кризи і подій, пов'язаних з Помаранчевою революцією, згідно з опитуванням Сассекського університету, спостерігалось незначне зростання позитивного ставлення до НАТО: 30% були за членство, а 40% - проти [17]. Це зростання можна пояснити зростанням проєвропейських настроїв у суспільстві на тлі революційних подій. У 2005 році показники ще більше знизилися: так, у лютому 2005 року в опитуванні,

проведеному фондом «Демократичні ініціативи», за членство в НАТО висловилися лише 15% респондентів, а проти - 48% [18]. У 2006 році, згідно зі звітом Інституту соціології НАН України, рівень підтримки продовжував падати і становив лише 13%, тоді як 64% респондентів все ще були проти [19]. У 2007 за даними центру Разумкова, відсотки складали 19 і 54 за і проти відповідно[20].

На початку 2008 року підтримка НАТО дещо зросла: 22% українців виступали за членство в Альянсі, тоді як 59% - проти, повідомили «Демократичні ініціативи»[21]. У квітні 2009 року ФОМ-Україна зафіксував більш високий рівень підтримки - 21%, тоді як противників було 57% [22]. У грудні 2009 року, за даними Фонду «Демократичні ініціативи», підтримка НАТО знову впала до 21%, тоді як 60% були проти [23]. Такий результат відображав серйозний опір українців євроатлантичній інтеграції на той час.

Протягом 2010-2013 років підтримка НАТО серед українців була низькою. Наприклад, у червні 2010 року відповідний відсоток прихильників, за даними Соціологічної групи «Рейтинг», становив лише 25%, тоді як противників було 68% [24]. У січні 2011 року ця ж група виявила незначне зростання на 24%, але 70% все ще виступали проти членства [25]. У квітні 2011 року рівень суспільного спротиву, згідно з опитуванням IFAK Ukraine, становив 60%, тоді як прихильників все ще було 25% [26]. Ці цифри свідчать про стабільно негативне ставлення до вступу до Альянсу, що частково пояснюється впливом російської пропаганди та незавершеними реформами в Україні, які обмежували обізнаність громадськості про НАТО.

Однак у 2012 році ситуація не покращилася. Наприклад, у лютому опитування, проведене Соціологічною групою «Рейтинг», показало, що підтримка НАТО зросла до 20%, а опозиція досягла 70% [25]. У квітні того ж року Фонд «Демократичні ініціативи» виміряв підтримку на рівні 15% і 62% проти вступу [27]. У липні 2012 року опитування «Рейтингу» показало ще

меншу підтримку - 17%, а 70% виступали проти членства [25]. У жовтні були зафіксовані схожі цифри: 19% підтримки і 66% проти [28].

Таким чином, у 2013 році він також регулярно залишався негативним. У січні того ж року Фонд «Демократичні ініціативи» та Центр Разумкова повідомили, що підтримка вступу України до НАТО становить лише 15% , а до Митного Союзу і ЄС – 40% і 48% відповідно [29]. У травні, за оцінкою Інституту Горшеніна, вже 35% опитаних були за, але з дуже великою кількістю противників [30]. У жовтні 2013 року Соціологічна група «Рейтинг» зафіксувала лише 20% підтримки і 66% противників [31]. Цей період до Революції Гідності показує, наскільки обережно українці ставилися до членства в НАТО під час нестабільної політичної ситуації та під тиском Росії. Тепер, коли основні джерела висвітлені, можна перейти до аналізу.

На початку 1990-х років більшість українців ставилися до НАТО з підозрою - спадщина радянської пропаганди, яка роками зображувала НАТО як агресивний військовий блок. Дослідження Центру Разумкова показало, що у 2000 році значна частина українців - понад 46% - все ще сприймали НАТО як загрозу. Це свідчило про те, що більшість громадян все ще не бажали сприймати НАТО як можливого партнера в оборонних питаннях. Поширені стереотипи функціонували на кшталт пліток про те, що НАТО загрожує українській незалежності та стабільності, а близько 17% населення сприймали Альянс як миротворчу організацію, віддану справі забезпечення стабільності в Європі.

Дослідження Центру Разумкова відобразило побоювання українців, що членство в НАТО призведе до посилення залежності від Заходу. Більше того, цей крок може остаточно погіршити і без того напружені відносини з Росією, яка розглядає розширення НАТО на схід не інакше як пряму загрозу своїм геополітичним інтересам. Страх перед можливим конфліктом з Росією значною мірою обмежує підтримку НАТО в масовій свідомості українців, які живуть у

східних і південних регіонах країни, де проросійські настрої є більш поширеними.

Зміни у ставленні громадськості до НАТО відбулися між 2002 і 2004 роками, і одним з причинних факторів цього стало підписання у 1997 році Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО. Це забезпечило основу для співпраці у сфері безпеки, а також підвищило обізнаність про те, що Альянс робить у світі. У цей час почала зростати підтримка НАТО серед молоді України та мешканців Західної України, а також частка тих, хто розглядав Альянс як «миротворчу» або «оборонну» організацію. Опитування 2002 року показало, що 32% українців вже підтримували ідею членства в НАТО, хоча ще 32,2% були проти, а решта або не визначилися, або не планували брати участь у гіпотетичному референдумі на цю тему.

Відмінності у ставленні громадськості на заході та сході України є абсолютно чіткими протягом усього цього часу до 2014 року. Наприклад, у 2002 році, за даними Центру Разумкова, підтримка НАТО на заході України була незрівнянно вищою, ніж на сході та півдні, де домінували проросійські настрої. Це було зумовлено не лише культурно-історичними характеристиками, але й регіональними особливостями інформаційного простору, який на сході вже зазнав значного впливу російських ЗМІ.

Більша конкретизація євроатлантичної інтеграції розпочалася з початком президентства Віктора Ющенка у 2005 році, і цей факт частково вплинув на громадську думку. За його правління Україна активізувала співпрацю з НАТО в рамках різних програм, зокрема, в рамках програми «Партнерство заради миру», що сприяло більшій поінформованості громадськості про діяльність Альянсу. Хоча підтримка членства в НАТО дійсно зросла серед молоді та освічених людей, основна частина українського суспільства все ще критично ставилася до перспективи членства, особливо серед громадян старшого віку з

радянським досвідом, які більше підтримували нейтралітет або зближення з Росією.

Опитування громадської думки наприкінці 2013 року, до подій, які стали асоціюватися з військовою агресією Росії, засвідчили неоднозначне ставлення до НАТО. Хоча значна частина громадськості дедалі більше починала сприймати Альянс як потенційного захисника від зовнішніх загроз, підтримка населенням повноправного членства залишалася стабільно низькою. Наприклад, опитування Центру Разумкова 2013 року показало, що більшість все ще скептично ставилася до готовності НАТО реально надати Україні гарантії безпеки у випадку конфлікту, що послаблювало ентузіазм населення щодо повної інтеграції.

Чинником, який значною мірою вплинув на формування ставлення українців до НАТО, був постійний вплив російської пропаганди, яка сформувала в Україні такий негативний образ Альянсу. Російські ЗМІ систематично зображували НАТО як загрозу стабільності та незалежності, фіксуючи такі настрої в регіонах, де вплив російських інформаційних ресурсів був значним. Російська пропаганда поширювала уявлення про НАТО як про агресивний блок, який нібито втягне Україну у військові конфлікти, що ще більше налаштувало значну частину населення проти Альянсу.

Крім того, громадська думка значною мірою відображала внутрішні соціально-економічні проблеми країни, що дозволило відволікти увагу українців від зовнішньополітичних питань. Наприклад, згідно з опитуваннями, проведеними у 2000-2002 роках, більшість респондентів більше переймалися такими проблемами, як безробіття, низький рівень заробітної плати та відсутність соціальних гарантій, ніж питанням членства в НАТО. З цього випливає, що українці вважали внутрішні економічні реформи набагато важливішими, ніж зовнішню політику і, відповідно, співпрацю з НАТО.

З 2002 по 2004 рік в Україні почали відбуватися досить значні зміни у сприйнятті НАТО, особливо серед молоді та громадян, які мешкають у західних регіонах країни. Цей процес став наслідком поступового послаблення пострадянського стереотипного ставлення до Альянсу як до загрози і зростання сприйняття його як оборонної сили. Більш позитивне ставлення почало формуватися, коли у 1997 році відбулося підписання документа під назвою Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО. Цей документ заклав основу для співпраці практично в усіх сферах безпеки і оборони та засвідчив прихильність НАТО до територіальної цілісності України. Він допоміг сформувати нове розуміння НАТО як партнера, а не ворога, що відповідає потребам України в умовах дедалі складнішої геополітичної ситуації, особливо з огляду на погіршення відносин з Росією. Опитування громадської думки 2002 року показало, що ставлення українців до членства в НАТО, безумовно, змінилося, хоча настрої залишаються неоднозначними.

Результати цього опитування показали, що 32% респондентів виступали за членство в НАТО, а 32,2% - проти. Решта не змогли відповісти або не захотіли брати участь у гіпотетичному референдумі. Таким чином, структура відповідей свідчить про те, що більшість громадян не знають про переваги та обов'язки членства в Альянсі. Можна також припустити, що та частина населення, яка чітко не визначилася з позицією, поділяла амбівалентні погляди на політику НАТО через занепокоєння щодо можливого конфлікту з Росією. Таке зростання підтримки НАТО серед молодих українців та мешканців західної частини країни у зазначений період можна пояснити наступними фактами: молодь та населення, сконцентроване ближче до західного кордону, мали більший доступ до інформації про НАТО, яка була менш обмежена радянськими стереотипами.

Відповідно, на заході України домінували переважно проєвропейські настрої, коли НАТО розглядалося як частина європейської структури безпеки, здатної

забезпечити стабільність і підтримку в разі будь-яких воєнних дій. Молодші громадяни більше цікавилися самою ідеєю європейської інтеграції, з якою значною мірою співвідносили свої симпатії до Альянсу як до організації, що може підтримати Україну на шляху до євроінтеграції та стати гарантом безпеки перед загрозами з боку Росії. Іншою показовою особливістю ставлення українців до НАТО був виразний регіональний поділ, який чітко простежувався в цей час у результатах соціологічних опитувань.

Близько половини мешканців Західної України виступали за вступ до Альянсу. На сході і півдні України домінували проросійські настрої, а підтримка вступу до НАТО була вкрай низькою. У цих регіонах зберігалися проросійські настрої, а НАТО сприймалося як загроза традиційному союзу з Росією. Пропаганда, що посилювала такі настрої, поширювалася через російськомовні ЗМІ на сході та півдні України, описуючи НАТО як блок, ворожий до Росії. Таким чином, питання членства України в НАТО перетворилося на ще один фактор, що сприяє акцентуванню уваги на регіональних відмінностях і поляризації українського суспільства. У зв'язку з цим підтримка НАТО з боку Заходу продовжувала зростати навіть тоді, коли стала доступною інформація про переваги інтеграції у сфері безпеки. Членство в НАТО стало привабливим способом захисту для західних українців перед обличчям потенційних ворожих дій Росії проти України. Як наслідок, тут НАТО асоціювалося з європейськими стандартами демократії та стабільності, що позначилося на підтримці Альянсу як у військовому, так і в політичному аспектах. Загалом, на той час було зрозуміло, що для формування нового ставлення до НАТО потрібен час і хоча б певний рівень поінформованості, який для пересічного громадянина залишався обмеженим.

Незважаючи на певні зрушення у поглядах на Альянс як на потенційного партнера, загальна підтримка членства в НАТО залишалася низькою через страх перед можливою реакцією Росії. В опитуваннях 2002 року українці, які

виступали проти НАТО, висловлювали побоювання, що вступ до Альянсу може призвести до втягування у військові конфлікти та політичної залежності від Заходу. Це пояснюється тим, що більша частина громадян ще не була готова відійти від концепції нейтралітету, який розглядався як своєрідна гарантія уникнення втягнення в конфлікти. Загалом, період 2002-2004 років став початком поступової трансформації ставлення українців до НАТО, особливо серед західних регіонів та молоді, які очікували від Альянсу підтримки в рамках євроатлантичної інтеграції.

Хоча регіональні та політичні відмінності залишалися значними, сам перехід від стереотипного сприйняття НАТО як загрози до сприйняття його як можливого партнера відображав поступову зміну пріоритетів. З новими геополітичними викликами, що постали перед Україною, населення дедалі більше переконувалося в необхідності пошуку зовнішніх гарантій безпеки. Значною мірою цей період можна оцінювати як своєрідний підготовчий етап до подальших змін у ставленні до НАТО, які стали ще більш виразними після Помаранчевої революції та початку збройного конфлікту на сході України.

За президентства Віктора Ющенка (2005-2010 рр.) у зовнішньополітичному курсі України відбувся різкий поворот у бік євроатлантичної інтеграції, що неабияк вплинуло на ставлення громадськості до членства в НАТО. Проголошення членства в НАТО стратегічною метою сприяло зміцненню зв'язків з Альянсом через різні програми, такі як «Партнерство заради миру». Прагнення інтегруватися в НАТО певною мірою було відображенням потреби в гарантіях безпеки у світлі зростання напруженості у відносинах між Україною та Росією. Ющенко розглядав Альянс не лише як гаранта безпеки, але й як інституцію, здатну допомогти Україні у проведенні реформ в оборонному секторі та отриманні більшої міжнародної підтримки. Політична позиція Ющенка була особливо важливою для сприйняття НАТО громадськістю. На початку його президентства багато

українців все ще сприймали Альянс як військову загрозу або потенційну силу, здатну втягнути Україну в конфлікт.

Однак, враховуючи, що Україна активно співпрацювала з НАТО - через спільні навчання, консультації та обмін досвідом - частка прихильників євроатлантичного вектору зростала. Згідно з опитуваннями громадської думки, у 2008 році більшість молоді підтримувала НАТО. Основною причиною такого різкого зростання підтримки Альянсу серед молоді є те, що ця вікова група найменше схильна ототожнювати Альянс із зовнішньою загрозою, а більше сприймає його як партнера для забезпечення стабільності та безпеки України. Для молодих українців НАТО почав символізувати європейські стандарти демократії, стабільності та належного управління сектором безпеки. НАТО також став більш популярним серед мешканців Західної України, оскільки там Альянс сприймався як гарантія від можливої агресії ззовні. Проевропейськи налаштовані за замовчуванням, західні українці вітали інтеграцію до НАТО як наступний логічний крок на шляху України до Європи.

Це був регіональний контраст, який мав культурні та історичні корені і, безумовно, підтримувався медіа-кампаніями, що наголошували на тому, що НАТО зробило і робить для безпеки європейських держав. І навпаки, на сході і півдні України пронатовське ставлення розвивалося повільніше, а в деяких регіонах досить значна частина населення залишалася скептично налаштованою і віддавала перевагу нейтралітету або навіть співпраці з Росією. Вплив проросійських ЗМІ, які зображували НАТО як ворожу силу, що прагне втягнути Україну в конфронтацію з Росією, виявився глибоким. Саме в цей час розпочалася розробка щорічних Цільових планів співробітництва з НАТО, які стали своєрідною платформою для реформування української армії та інших структур безпеки. Зросла підтримка НАТО і серед тих груп населення, які чітко усвідомлювали переваги євроатлантичної інтеграції - через чітке розуміння очевидної необхідності реформування сектору безпеки.

Незважаючи на зміни у сприйнятті НАТО, все ще можна виокремити досить значну частину українців, які скептично ставляться до членства в Альянсі. Згідно з опитуваннями, проведеними протягом 2005-2010 років, українці підтримували співпрацю з НАТО, але не повноправне членство. Багато громадян вважали, що гнучка співпраця дозволяє Україні зберігати політичний нейтралітет і уникати прямих військових зобов'язань. Навіть напередодні російської агресії в 2014 році погляди українців на НАТО залишалися неоднозначними. У другій половині 2013 року рівень підтримки членства в НАТО був на помірному рівні, значна частина населення ставилася до цієї ідеї з обережністю. Однією з причин називають невіру в готовність НАТО надати гарантії безпеки у випадку конфлікту з Росією. Серед причин скептичного або негативного ставлення до членства були названі геополітичні ускладнення та економічні ризики, які можуть виникнути в разі загострення відносин з Росією. Ці опитування означали, що більшість опитаних не вірили, відповідно до військової загрози, в те, що НАТО дійсно зможе захистити Україну, і таку обмежену підтримку членства, особливо у східних і південних регіонах. Опитування 2013 року, проведене соціологічною службою Центру Разумкова, підкреслило, що питання НАТО залишається поляризуючим фактором у суспільстві. Це питання було суперечливим і постійним на тлі регіональних відмінностей.

Якщо на заході та серед молодших верств населення через більш проєвропейську позицію та усвідомлення переваг членства в Альянсі підтримка НАТО зростала, то на сході та півдні спостерігалася протилежна тенденція. Тут НАТО продовжували сприймати як потенційну загрозу і причину напруженості у відносинах з Росією. Позитивному сприйняттю НАТО дуже заважала активна російська пропаганда, яка працювала над створенням негативного іміджу НАТО, наголошуючи на військовому характері Альянсу та можливості конфлікту з Росією. Відносини між Україною і НАТО завжди перебували під

впливом зовнішніх чинників, які до цього часу значною мірою формували громадську думку щодо можливого членства в Альянсі. Одним з найбільших факторів, що визначали ставлення українців до НАТО, була російська пропаганда, яка активно працювала над створенням негативного іміджу Альянсу.

Російські ЗМІ представляли НАТО як агресивну силу, готову порушити традиційний баланс у регіоні. Антинатовська російська пропаганда була особливо ефективною на сході і півдні України, де сильні проросійські настрої створили сприятливий ґрунт для вкорінення уявлень про НАТО як про ворога. Це, в свою чергу, вплинуло на населення, сформувавши уявлення про те, що членство в Альянсі призведе до конфлікту з Росією, що втягне Україну у військові дії проти свого сусіда. Негативний образ НАТО в українському суспільстві був остаточно закріплений дипломатичними заявами російського керівництва. Росія розглядала Україну як частину своєї сфери впливу, а її лідери відкрито виступали проти євроатлантичної інтеграції України, стверджуючи, що НАТО становить загрозу стабільності в регіоні.

Такий підхід лише посилював негативне ставлення до Альянсу серед українців, особливо серед тих, хто вважав, що інтеграція з НАТО суперечить інтересам Росії і здатна поставити Україну в скрутне геополітичне становище. Російські ЗМІ поширювали стереотипи про те, що НАТО прагне розширити свій військовий вплив, особливо шляхом створення баз поблизу кордонів Росії, що суттєво вплинуло на громадську думку і зменшило підтримку НАТО серед українського населення. Внутрішні економічні труднощі відволікали увагу української громадської думки на проблеми зовнішньої політики, зокрема на інтеграцію з НАТО. Згідно з результатами соціологічних досліджень, проведених на початку 2000-х років, зокрема опитувань Центру Разумкова, більшість українців значно більше переймалися соціально-економічними проблемами, ніж питаннями євроатлантичної інтеграції.

За таких умов громадськість була більш схильна робити більший акцент на економічній стабільності порівняно з НАТО, оскільки більше переймалася вирішенням внутрішніх проблем. У свою чергу, питання безпеки та євроатлантичної інтеграції були другорядними для більшої частини населення України, яке розглядало політику нейтралітету як ідеологічний компроміс між підтримкою НАТО та уникненням нових зобов'язань перед Заходом. Зміни в європейській геополітиці також вплинули на ставлення громадян України до НАТО. Зокрема, розширення НАТО на схід - процес, до якого були допущені навіть сусіди України, такі як Польща, - створило нові можливості для об'єднання підтримки українцями євроатлантичних прагнень.

Перші зміни в архітектурі європейської безпеки почали демонструвати, що інтеграція з НАТО надає країнам-членам певні гарантії безпеки, що набуває особливого значення в контексті зростання загроз у регіоні. Опитування 2002 року показало, що українці стають дедалі менш підозрілими щодо розширення НАТО на схід, принаймні частково через успішний досвід Польщі та деяких інших країн, які після вступу до НАТО отримали значну підтримку для своїх оборонних систем та економіки. Позитивний приклад східноєвропейських країн вплинув на те, що частина населення України почала розглядати НАТО як одного з можливих союзників у сфері безпеки для своєї країни. Незважаючи на позитивні зрушення, більшість українців скептично ставляться до майбутнього членства в Альянсі через загрозу війни з Росією та можливі економічні наслідки.

Історичні зв'язки з Росією і роль її пропаганди продовжують формувати обережне ставлення до НАТО, що найбільш яскраво проявляється в південних і східних регіонах України. Таке ставлення показало, що для більшості українців гарантії безпеки з боку НАТО не компенсують ризики можливого конфлікту з Росією. Таким чином, ставлення українського суспільства до НАТО до 2014 року формувалося під впливом як важливих зовнішніх, так і внутрішніх

чинників. Інформаційні канали успішно використовувалися російською пропагандою для популяризації негативного ставлення до Альянсу, мовляв, це агресивний блок, який прагне розширити свою військову присутність біля кордонів Росії.

Це радикально знизило популярність НАТО серед українців, які були налякані тим, що вступ до Альянсу може призвести до конфлікту з Росією та погіршення економічної ситуації. З іншого боку, внутрішні економічні проблеми, домінуючи в центрі уваги більшості громадян, відсунули питання інтеграції з НАТО на другий план і змусили громадськість віддавати перевагу нейтралітету та уникненню політичних зобов'язань із Заходом. Саме геополітичні зміни, що відбувалися в Європі, передусім розширення НАТО на схід, створили дуже сприятливі умови для того, щоб частина українців почала дивитися на Альянс більш позитивно і розглядати його як захист від зовнішніх загроз і як можливість стабілізації. Проте, незважаючи на ці нещодавні зміни в громадській думці, більшість українців до 2014 року залишалися обережними щодо членства в НАТО.

Висновок:

Досліджено шлях України до партнерства з НАТО, який розпочався з набуттям незалежності у 1991 році. Прагнення стабільності та безпеки стали одними з ключових стимулів для України в її пошуках міжнародних союзників, а НАТО розглядалась як потенційний гарант безпеки в умовах геополітичної невизначеності та впливу Росії. Перші роки незалежності позначились бажанням України зберегти нейтралітет, що було логічним для молодої держави, яка намагалася уникнути загострення у відносинах із сусідами. Однак згодом, усвідомивши переваги євроатлантичної інтеграції, Україна поступово відходить від політики повної позаблоковості, зокрема через участь у програмі «Партнерство заради миру» (1994), що надала країні перший доступ до досвіду колективної безпеки.

Поступове зближення з НАТО стало особливо помітним у кінці 1990-х — на початку 2000-х років. Підписання Хартії про особливе партнерство у 1997 році та інтенсивний діалог, який розпочався під час президентства Леоніда Кучми, закріпили стратегічне значення партнерства з Альянсом для України. Хартія не лише визначила ключові напрями співпраці у безпековій та політичній сферах, але й утвердила підтримку Альянсом суверенітету та територіальної цілісності України. Це стало важливим політичним кроком, що дозволив Україні розпочати реформування оборонного сектору за стандартами НАТО, хоча при цьому країна все ще зберігала позаблоковий статус.

Період президентства Віктора Ющенка (2005-2010) відзначився активним курсом на інтеграцію в НАТО, що було відповіддю на зростаючі загрози з боку Росії та прагненням України до глибшої європейської інтеграції. Розвиток співпраці з Альянсом, зокрема через щорічні цільові плани та реформи оборонного сектору, заклав міцну основу для поступового наближення до членства. Однак ці прагнення не залишились непоміченими Росією, яка почала активніше протидіяти євроатлантичному курсу України, посилюючи економічний і політичний тиск на Київ.

Зміна курсу на позаблоковість за президентства Віктора Януковича (2010-2014) тимчасово призупинила активну інтеграцію України з НАТО, проте партнерство не припинилось повністю. Україна продовжувала співпрацювати з Альянсом в обмежених сферах, що дозволило зберегти фундаментальні елементи безпекової підтримки та партнерства. Багато реформ у сфері оборони та безпеки, розпочаті у попередні роки, продовжувалися, закріплюючи зв'язки з євроатлантичними структурами навіть в умовах офіційного нейтралітету.

Розвиток українсько-натівських відносин до 2014 року демонструє еволюцію зовнішньополітичного курсу України від політики нейтралітету до прагнення інтеграції в НАТО як основи для забезпечення національної безпеки. Події цього періоду не лише заклали основу для подальшого партнерства, але й

зміцнили міжнародні позиції України, створивши передумови для більш рішучих дій після Революції Гідності.

Розділ 2. Громадська думка щодо НАТО після Євромайдану та російської агресії

2.1. Перші соціологічні зміни після 2014 року

Після подій Євромайдану та початку військової агресії Росії у 2014 році громадська думка українців щодо НАТО помітно трансформувалася. Євромайдан, перетворившись на символ проєвропейських прагнень громадськості, політично переосмислив безпекову політику України. Анексія Криму Росією та подальші військові дії на сході країни кардинально змінили ставлення українців до можливих зовнішніх союзників та пріоритетів національної безпеки. Якщо раніше ставлення до НАТО залишалося неоднозначним через традиційні фобії та вплив російської пропаганди, то зараз Альянс розглядається як потенційний гарант безпеки, здатний захистити Україну від подальшої російської агресії.

В період 2014-2015 років було проведено низку опитувань, які показують тенденції, що будуть розглянуті далі по підрозділу.

Так, у березні 2014 року, згідно з даними GfK, 44% українців підтримували членство в НАТО, а 47% були проти [32]. Хоча такий рівень підтримки відображає зростаючий інтерес українців до Альянсу, на той час баланс прихильників і противників членства був майже рівним. Громадська підтримка НАТО продовжувала зростати і в наступних опитуваннях по мірі ескалації конфлікту. Наприклад, у квітні 2014 року, згідно зі спільним дослідженням Центру Разумкова та соціологічної групи «Рейтинг», за інтеграцію до НАТО виступали 36%, проти - 48% [33].

У травні того ж року, за даними Фонду «Демократичні ініціативи», підтримка зросла до 34%, але противники все ще переважали - і становили 48% [34]. Це свідчить про те, що, незважаючи на зростання російської загрози,

значна частина громадської думки все ще дуже скептично ставилася до перспектив вступу до Альянсу. Інше опитування, проведене в травні того ж року Центром Разумкова, зафіксувало дещо вищий рівень підтримки - 37% проти 42% [35]. Ці дані свідчать про поступову зміну ставлення українців до вступу в НАТО через зростання загрози з точки зору національної безпеки.

Згідно з опитуванням Інституту Горшеніна за червень 2014 року, підтримка вступу до НАТО продовжувала зростати: 47% підтримували вступ до Альянсу, тоді як 36% були проти [36]. Це повністю підтверджує тенденцію до зміни суспільних настроїв, оскільки маржа прихильників вступу почала суттєво зростати. У своєму червневому опитуванні Центр Разумкова зафіксував дещо нижчий рівень підтримки - 41%, тоді як 40% були проти [37]. Хоча результати були різними, обидва опитування демонструють зростаючу тенденцію до підтримки НАТО як відповіді на військову агресію.

У липні 2014 року соціологічна група «Рейтинг» повідомила, що підтримка залишається на стабільно високому рівні: 44% респондентів виступають за членство в НАТО, тоді як 35% - проти [38]. На даний момент українське суспільство стало більш орієнтованим на євроатлантичну інтеграцію, про що свідчить суттєве зростання прихильників порівняно з початком року.

Дані GfK за вересень 2014 року показали подальше зростання підтримки: 52% українців виступали за інтеграцію до НАТО, тоді як лише 19% були проти [39]. Це означає різке зменшення опозиції до інтеграції, посилення проєвроатлантичних настроїв на тлі триваючих бойових дій на сході країни. Інше опитування, проведене у вересні 2014 року Фондом «Демократичні ініціативи» та КМІС, показало, що прихильників вступу до НАТО було аж 44% [40]. Такий рівень підтримки свідчить про те, що проєвроатлантичний вектор укорінюється у свідомості значної частини українського суспільства.

Так, у жовтні 2014 року Інститут Горшеніна зафіксував ще вищий рівень підтримки - 53%, тоді як проти були 34% респондентів [41]. Ці цифри

відображають найвищий рівень підтримки НАТО порівняно з попередніми роками, що, безсумнівно, пов'язано з ескалацією військових дій та усвідомленням українцями важливості захисту від зовнішньої агресії.

Хоча цей рік добігає кінця, вже згадане вище листопадове опитування соціологічної групи «Рейтинг» зафіксувало підтримку на рівні 51%, тоді як противників членства залишилося лише 25% [42]. Ці дані свідчать про те, що в українському суспільстві поступово формувалася стійка проєвроатлантична позиція, яка згодом стала підґрунтям для нових стратегічних цілей України. Тепер можна перейти до висновків, які можна вивести з даного датасету опитувань.

Саме початок 2014 року став для українського суспільства переломним моментом у ставленні до євроатлантичної інтеграції. Події в Криму та ескалація військових дій на Донбасі кардинально змінили сприйняття НАТО серед українців. Якщо раніше значна частина населення розглядала нейтралітет як дієву альтернативу для забезпечення національної безпеки, то з агресивною поведінкою Росії в суспільстві прокинулося нове усвідомлення необхідності мати сильного зовнішнього безпекового партнера. Дійсно, за даними кількох соціологічних опитувань, проведених у 2014 році, можна помітити тенденцію до зростання підтримки вступу України до НАТО, яка вже пояснюється обома факторами: безпосередньою загрозою з боку Росії та переосмисленням ролі Альянсу в забезпеченні безпеки. Фактично, настрої українців почали різко змінюватися на користь НАТО в березні 2014 року, після окупації Криму. Згідно з опитуванням компанії GfK, 44% українців виступали за вступ до НАТО, тоді як 47% були проти. Це свідчить про баланс думок у суспільстві в той час, коли вагання і невизначеність все ще були сильними, хоча інтерес до НАТО вже був значно вищим порівняно з попередніми роками. Рівень підтримки в 44% означає, що ситуація, яка склалася на півдні України, дійсно

призвела до початкової зміни ставлення до Альянсу, але значна частина населення все ще не готова повністю порвати з політикою нейтралітету.

Цікаво зазначити, що ще у квітні 2014 року, згідно зі спільним опитуванням Центру Разумкова та соціологічної групи «Рейтинг», підтримка НАТО становила 36%, тоді як опозиція до членства в Альянсі сягала 48%. Стало очевидним, що серед певних верств населення з'явився певний скептицизм, який, ймовірно, був зумовлений лише бажанням уникнути подальшої ескалації конфлікту. Однак подальші події, насамперед початок збройного конфлікту на сході України, змусили суспільство більш болісно і критично переглянути шанси на збереження такого більш нейтрального курсу протягом принаймні більш тривалого періоду.

Друге відповідне опитування було проведене вже у травні 2014 року Фондом «Демократичні ініціативи» і зафіксувало більш значне зростання підтримки до 34%; тим не менш, 48% все ще виступали проти нього. Інше опитування, проведене в травні Центром Разумкова, продемонструвало дещо вищий рівень підтримки - 37% проти 42% проти. Відмінності в цих даних можна пояснити різними методологічними підходами агентств, але загальна тенденція поступового зростання інтересу до НАТО очевидна. Це пов'язано зі структурною загрозою національній безпеці та політичним запитом нації на кращий захист.

У червні 2014 року, згідно з результатами Інституту Горшеніна, підтримка НАТО зросла до 47%, а опозиція становила лише 36%. Це стало чітким свідченням того, що громадськість дедалі більше сприймає НАТО як потенційного союзника у протистоянні російській агресії. Результати інших червневих опитувань - наприклад, Центру Разумкова - підтвердили цю тенденцію, хоча і з дещо нижчим рівнем підтримки: 41% за, 40% проти. Обидва опитування відображають основну тенденцію: Українці дедалі більше схильні вірити в оборону на базі Альянсу.

У липні 2014 року група «Рейтинг» повідомляла, що підтримка НАТО була стабільно високою - 44% за і 35% проти. На той час українське суспільство вже встигло сформувані більш стійку думку про Альянс - як про потенційного партнера у протидії російській агресії. Ситуація з підтримкою євроатлантичної інтеграції різко покращилася за результатами опитування GfK у вересні 2014 року: 52% респондентів підтримували вступ до НАТО, лише 19% були проти. Різке збільшення прихильників і зменшення противників відображає зростання про-євроатлантичних настроїв, спричинене військовими діями на сході країни.

Аналогічний результат підтвердило у вересні 2014 року опитування, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» та Київським міжнародним інститутом соціології, яке показало підтримку на рівні 44%. Це означає, що до кінця літа 2014 року значна частина українського суспільства вже зробила вибір на користь про-євроатлантичного курсу. У жовтні 2014 року Інститут Горшеніна ще раз підтвердив тенденцію до зростання підтримки такого членства, зафіксувавши 53% прихильників і 34% противників членства. Це найвищий рівень підтримки НАТО в Україні за останні роки, що свідчить про те, що українці дедалі більше готові отримувати військову допомогу та захист від Альянсу.

В останньому місяці року, в листопаді, опитування групи «Рейтинг» засвідчило такий самий високий рівень підтримки НАТО: 51% - за і лише 25% - проти. Ці дані свідчать про те, що з 2014 року, після російської агресії, в Україні сформувалася сильна проєвроатлантична позиція, і протягом року вона суттєво посилилася. Таким чином, 2014 рік став точкою артикуляції у зміні громадської думки українців щодо Північноатлантичного альянсу. Якщо на початку року значна частина населення все ще залишалася нерішучою або нейтральною, то наприкінці того ж року більшість вже розглядала Альянс як необхідну умову безпеки країни.

Ці зміни в громадській думці не відбулися за одну ніч; вони відображали поступовий процес переоцінки безпекової політики у світлі подій на сході України та анексії Криму. Позитивний тренд у громадській думці щодо підтримки НАТО став результатом усвідомлення суспільством того, що нейтральний статус більше не може слугувати будь-якою гарантією перед обличчям російської загрози. Безумовно, в майбутньому це вплине на формування національної стратегії України та пріоритетів зовнішньої політики і, безумовно, сприятиме закріпленню курсу України на євроатлантичну інтеграцію.

2.2. Вплив анексії Криму та війни на Донбасі

За роки, що минули після Євромайдану та початку військової агресії Росії у 2014 році, ставлення українців до НАТО зазнало значних змін. Євромайдан, перетворившись на символ проєвропейських прагнень українського суспільства, призвів до політичного переосмислення політики безпеки країни. Анексія Криму Росією і подальші військові дії на сході країни кардинально змінили бачення українцями можливих зовнішніх союзників і пріоритетів національної безпеки. Якщо раніше ставлення до НАТО залишалося неоднозначним через традиційні страхи та вплив російської пропаганди, то сьогодні Альянс розглядається як потенційний гарант безпеки, здатний захистити від подальшої російської агресії.

Зростання підтримки українцями євроатлантичної інтеграції стало досить органічною реакцією на загрозу з боку Росії. Чимало українців почали усвідомлювати, що вступ до НАТО може забезпечити певні гарантії безпеки та принести певний рівень стабільності в регіоні. Крім того, це зростання підтримки НАТО стало очевидним результатом міжнародної реакції, представленої одностайним засудженням дій Росії з боку НАТО та активною підтримкою суверенітету і територіальної цілісності України. В Альянсі почали бачити не лише захист, але й сильну силу, здатну допомогти Україні в її євроатлантичних прагненнях. Перші опитування громадської думки після початку війни на Донбасі та анексії Криму підтвердили різке зростання підтримки НАТО. За даними Центру Разумкова, у 2015 році близько 50% респондентів вперше висловили готовність підтримати інтеграцію України до НАТО [43]. Такий високий рівень підтримки є наслідком усвідомлення суспільством потреби в надійному зовнішньому партнері, який міг би гарантувати безпеку і стабільність в умовах російської агресії. Порівняно з довоєнним періодом, коли громадська підтримка НАТО була низькою, Альянс став означати щось нове - як інструмент колективної безпеки. Результати того

опитування засвідчили, що абсолютна більшість громадян перетворилася на прихильників євроатлантичного вектора, розглядаючи НАТО як головний чинник зміцнення оборонного потенціалу України. Надалі, у 2016 році, динаміка підтримки НАТО продовжила розвиватися, про що свідчить дослідження, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» та Центром Разумкова. Рівень підтримки Альянсу серед українців наприкінці 2016 року залишався стабільним і становив близько 78%, що різко контрастує з показниками до 2014 року, коли до ідеї інтеграції з НАТО позитивно ставилися менше третини українців [44]. Симптоматичним було зростання довіри до НАТО, передусім серед молоді та активних громадян, які вбачали у співпраці з Альянсом гарантію захисту від зовнішніх загроз. У цей період українські ЗМІ також значно активізували поширення інформації про НАТО, що сприяло підвищенню рівня обізнаності населення про діяльність Альянсу та його роль у забезпеченні стабільності.

Причиною згаданого зростання популярності ідеї євроатлантичної інтеграції серед українців є активна політична підтримка з боку західних партнерів у боротьбі з російською агресією. Провідна роль західного світу, насамперед країн-членів НАТО, висловила солідарність з Україною, що позитивно вплинуло на ставлення до Альянсу серед українців. З одного боку, політична підтримка НАТО на високому рівні продемонструвала зміну безпекових пріоритетів країни та нове розуміння ролі України в міжнародному безпековому просторі.

У 2016-2017 роках серед українців продовжувала зростати кількість прихильників членства в НАТО, особливо серед молоді та мешканців західних областей. Таке явище відображає зміни у суспільних настроях, зумовлені як внутрішніми чинниками, так і зовнішніми викликами, насамперед у світлі триваючої агресії з боку Росії. Водночас опитування продемонстрували, що значна частина українців почала вірити в НАТО як таке, не лише як у військове

об'єднання, а й як у гарантію безпеки та стабільності у протидії зовнішнім загрозам [45].

За даними різних соціологічних досліджень, найвищий рівень підтримки НАТО серед молоді. Таким чином, євроатлантична інтеграція все частіше сприймається молодими українцями, особливо тими, хто виріс після здобуття незалежності, як стратегічний спосіб гарантувати захист від агресивного зовнішньополітичного курсу Росії. Багато в чому НАТО перетворилося на символ захисту демократичних цінностей, свободи і суверенітету для цього покоління - ще більше в контексті після 2014 року. Доступ до незалежних ЗМІ та соціальних мереж також зробив значний внесок у закріплення настроїв підтримки серед молоді, поширюючи проєвропейські погляди [44].

Окрім різниці у віці, у 2016-2017 роках також можна було спостерігати помітні регіональні відмінності. Згідно з опитуваннями, найвища підтримка НАТО була зафіксована в західних областях України. Переважна більшість населення цих регіонів - понад 60% - виступала за вступ до Альянсу. Такий факт можна пояснити історичними зв'язками Західної України з європейськими державами та глибоким культурним впливом Заходу, який домінував у цьому регіоні ще з часів до Радянського Союзу. Як наслідок, у західних областях населення менше піддавалося впливу російської пропаганди і більше орієнтувалося на європейські цінності, і саме з цієї причини громадяни сприймали НАТО як природний вибір на шляху до євроатлантичної інтеграції.

Втім, підтримка НАТО у східних і південних регіонах країни все ще залишалася низькою. Тоді як, згідно з опитуванням 2017 року, ідею вступу до Альянсу в цих регіонах підтримували близько 30-35% населення. Це можна пояснити історичними та культурними причинами, а також тим, що російські ЗМІ часто домінували в інформаційному просторі на сході та півдні України. Проросійська орієнтація була більш вираженою в цих республіках зі значною часткою російськомовного населення, так само як і відносна прохолода до

НАТО. Багато жителів цих регіонів виступали за ідею нейтралітету, побоюючись, що вступ до НАТО може призвести до подальшої ескалації конфлікту з Росією [46].

Наприкінці 2017 - на початку 2018 року підтримка членства в НАТО залишалася стабільною і перевищувала 40%, що свідчило про стійкий тренд на євроатлантичний курс. Таким чином, ці ознаки свідчили про те, що громадська думка в Україні поступово знаходить своє місце на проєвроатлантичних позиціях, незважаючи на регіональні відмінності. Це відповідає тому, що в умовах триваючої агресії з боку Росії українське суспільство почало нарешті все більше довіряти НАТО як єдиній структурі, здатній забезпечити безпеку і захист територіальної цілісності України [46].

Незважаючи на таке вражаюче зростання підтримки населенням НАТО, близько 30% українців все ще підтримують нейтралітет. Особливо це стосується східних регіонів, оскільки більша частина респондентів висловила переконання, що вступ до НАТО може лише посилити напруженість у відносинах з Росією. Нейтралітет, у свою чергу, означатиме уникнення подальших військових конфліктів та політичну стабільність з обох сторін. Якщо на заході та в центрі країни НАТО користується дуже сильною підтримкою, то на сході та півдні більш стримано оцінюють можливі наслідки інтеграції до Альянсу.

Серед чинників, які сприяли зростанню підтримки НАТО в Україні, - активна агресія Росії, інформаційна підтримка з боку західних партнерів та посилення співпраці України з Альянсом. З початком війни на Донбасі переважна більшість українців відчула гостру потребу в потужному союзнику, здатному захистити національні інтереси країни на міжнародній арені. Українські та західні ЗМІ сприяли поширенню інформації про НАТО, тим самим допомагаючи підвищити обізнаність громадськості про роль Альянсу в забезпеченні безпеки в регіоні. Підтримка НАТО, що виражається у фінансуванні, гуманітарній та технічній допомозі, також посилювала довіру

українців до Альянсу - факт, який ще більше зміцнив підтримку євроатлантичного курсу. Сприйняття суспільством НАТО як єдиного гаранта безпеки у протистоянні з Росією стало одним з ключових чинників, що посилював підтримку Альянсу в Україні. На той час НАТО для більшості українців вже стало уособленням не лише оборонного союзу, а й політичної підтримки можливої інтеграції країни в Європу. У цьому новому контексті військової напруженості на сході країни НАТО виявилось органічно включеним у сам контекст захисту українського суверенітету, що також консолідувало громадську думку на користь членства в Альянсі.

Після 2014 року в ставленні української громадськості до членства в НАТО відбулися кардинальні зміни. Події навколо Євромайдану, анексія Криму та початок війни на Донбасі стали не лише викликами безпеці України, але й ключовим фактором, який вплинув на ставлення суспільства до євроатлантичної інтеграції. Якщо раніше сприйняття НАТО було неоднозначним і часто супроводжувалося обережністю та сумнівами, то починаючи з 2014 року Альянс вже міг сприйматися як необхідний елемент національної безпеки. Останній факт чітко відображався в соціологічних опитуваннях, де підтримка НАТО з боку українців невинно зростала. До 2018 року цей процес вже можна було вважати сталим.

Потім військова агресія Росії визначила новий вектор підтримки НАТО в українському суспільстві як головного зовнішнього чинника. Як наслідок, багато українців почали сприймати Альянс як єдину можливу гарантію захисту від зовнішніх загроз, і все це стимулювало підтримку вступу України до організації. Водночас взаємодія з НАТО перетворилася на символ підтримки Заходом незалежності та суверенітету України в умовах конфлікту з Росією. Описаний аспект міжнародної солідарності вплинув на громадську думку і зміцнив позитивне ставлення до НАТО як до надійного партнера.

Не менш важливим був процес внутрішнього переосмислення безпекової політики України. Події 2014 року показали крихкість української державності та необхідність нових орієнтирів у зовнішній політиці, здатних захистити національні інтереси. НАТО почали розглядати не лише як військовий альянс, а й як елемент системи ширших європейських та міжнародних гарантій, здатних зміцнити стабільність і безпеку в Україні. Поступово в суспільстві сформувалося єдине розуміння необхідності інтеграції з НАТО в рамках спільного стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію.

2.3. Тенденції підтримки НАТО в період 2018-2020 років

Упродовж 2018-2020 років українці демонстрували стійку тенденцію до зростання підтримки НАТО, що свідчить про глибокі зміни у ставленні суспільства до євроатлантичної інтеграції. Мета цього дослідження - простежити, як з року в рік змінювалися тенденції підтримки членства в НАТО, та виявити ключові чинники, що визначають громадську думку. Зростання загрози з боку Росії, розвиток військової співпраці з НАТО, безпекові виклики - все це сформувало новий погляд українців на Альянс. Події після 2014 року остаточно усунули сумніви щодо необхідності пошуку надійного міжнародного оборонного партнера та сприйняття НАТО як гарантії стабільності та безпеки.

У 2018 році загальний тренд популярності членства в НАТО серед українців остаточно сформувався і закріпився на позначці понад 40%, що є серйозним стрибком уперед порівняно з довоєнним періодом, коли ставлення до Альянсу було неоднозначним. Зростання підтримки НАТО в цілому було поступовим і стабільним, що багато в чому свідчить про поворот у ставленні українців до безпекової політики. Наприклад, у 2018 році опитування Центру Разумкова показало, що 44% опитаних виступали за вступ України до НАТО. Високий рівень підтримки пояснюється постійно зростаючою співпрацею між Україною та Альянсом, яка посилює відчуття безпеки та вселяє довіру до НАТО як до організації-партнера, здатної надати реальні гарантії безпеки [45].

Таку стабільність показників підтримки можна пояснити впливом ключових чинників, серед яких провідне місце продовжує займати російська агресія. Для багатьох українців членство в НАТО стало асоціюватися з протидією російській загрозі, і громадяни почали розглядати Альянс як оборонний союз. Тобто питання євроатлантичної інтеграції вже було актуальним для широких верств населення, які перестали розглядати НАТО як провокаційну чи небезпечну організацію. Другим важливим фактором стало реформування сектору безпеки і оборони в напрямку наближення до стандартів

НАТО. Такі реформи лише сприяли закріпленню позитивного ставлення населення до Альянсу, оскільки сприймалися як частина системного розвитку в оборонному секторі, водночас слугуючи гарантією стабільності.

Незважаючи на загальну підтримку населенням євроатлантичної інтеграції, регіональні відмінності у ставленні до НАТО залишаються значними. Традиційно найвищий рівень підтримки НАТО спостерігається на заході України, де понад 60% громадян підтримують вступ до Альянсу. Така висока підтримка євроатлантичного вектору в західних регіонах пояснюється історичними та культурними чинниками, що сприяють зближенню із Західною Європою. У цьому контексті західні українці розглядали створення НАТО як логічне продовження шляху європейської інтеграції та засіб посилення національної безпеки перед загрозою з боку Росії. Для жителів Західної України НАТО був не просто військово-політичним альянсом, а частиною широкого європейського політичного та економічного простору [45].

На сході і півдні України ставлення до НАТО було більш стриманим. Історичні зв'язки з Росією і традиційна схильність до нейтралітету утримували рівень підтримки в усіх випадках на цих територіях на рівні 30-35%. У цих регіонах багато громадян висловлювали занепокоєння щодо вступу до НАТО, оскільки це може призвести до загострення конфлікту з Росією. Такий обережний підхід до питання НАТО є відображенням регіональних особливостей та різних політичних орієнтацій у різних частинах країни. Зокрема, у південних та східних регіонах продовжують даватися взнаки наслідки впливу російських ЗМІ та проросійських політичних сил, які підтримують ідею нейтралітету та неупередженості.

До 2020 року рівень підтримки НАТО в Україні залишався стабільно високим, що свідчить про стійку тенденцію на користь євроатлантичного курсу. В умовах військового конфлікту, який продовжував розгортатися на Донбасі, в Україні дедалі частіше висловлювалися за вступ до Альянсу, вбачаючи в цьому

єдиний спосіб гарантувати безпеку своєї країни. Водночас близько 30% все ще виступали за нейтралітет, що означає, що часткова обережність у підходах до зовнішньої політики все ж таки зберігається. Нейтралітет для багатьох означав недопущення повного залучення в конфліктні ситуації та подальші стабільні відносини з обома сторонами - Заходом і Росією [47].

Такими факторами стали посилення агресивності Росії, підтримка західних партнерів та часткові успіхи у реформуванні військових структур України. Зовнішня загроза стимулювала потребу в сильних міжнародних альянсах, а постійна підтримка НАТО у вигляді фінансування, тренувань і технічної допомоги зміцнювала довіру до Альянсу. Для багатьох українців НАТО справді стала уособленням ефективної оборони і довгострокової стабільності.

Засоби масової інформації і політичний клімат вплинули на сприйняття українцями НАТО в світлі змін, що відбулися з 2014 року. Українські та західні ЗМІ відіграли важливу роль у формуванні іміджу НАТО, який стає дедалі більш позитивним завдяки подіям, пов'язаним з російською агресією і зростанням військової загрози. Активне висвітлення співпраці з Альянсом в українських ЗМІ сприяло не лише зростанню поінформованості населення про НАТО, але й відіграло певну роль у формуванні іміджу НАТО як гаранта безпеки. Відповідно, у відповідних матеріалах західних ЗМІ наголошувалося на тому, що «НАТО підтримує Україну в оборонній реформі». Всі ці аспекти сприяли зміцненню довіри до НАТО як до стратегічного партнера, готового прийти на допомогу Україні в кризових ситуаціях. У зв'язку з цим українські ЗМІ зосередилися на демонстрації дуже позитивного впливу співпраці з НАТО на обороноздатність України і регулярно висвітлювали низку сюжетів про міжнародні навчання, технічну допомогу та консультативну підтримку в цьому плані.

Ці аспекти співпраці стали важливими для громадськості, особливо з огляду на триваючу військову агресію на сході країни. Для більшості українців висвітлення цих подій у ЗМІ перетворилося на джерело інформації про конкретні дії НАТО, спрямовані на зміцнення безпеки України. Таким чином, ЗМІ створили сприятливий інформаційний фон, який посилив позитивні асоціації з НАТО. Урядова політика також зробила значний внесок у формування громадської думки щодо НАТО.

Починаючи з 2014 року, Уряд України активно і публічно просуває євроатлантичну інтеграцію, проголосивши мету вступу до НАТО одним із зовнішньополітичних пріоритетів. Публічні заяви посадових осіб та послідовні кроки в напрямку інтеграції, наприклад, реформування сектору безпеки відповідно до стандартів НАТО, знайшли свою підтримку в суспільстві. На всіх етапах посадовці робили заяви про те, що співпраця з НАТО є органічною частиною стратегії національної безпеки. Наприклад, офіційні заяви про підтримку вступу до НАТО отримали високу підтримку в західних регіонах країни, що знайшло відображення в соціологічних опитуваннях - кількість прихильників євроатлантичного курсу неухильно зростала. Особливу роль відігравали політичні заяви під час ключових подій, які суттєво посилювали суспільну підтримку.

Разом з тим, політичні події, такі як ухвалення законів, що закріпили курс України на євроатлантичний простір, стали потужним сигналом для громадян про серйозність намірів держави. Наприклад, внесення змін до Конституції України було запропоновано і зрештою підтримано з наміром закріпити стратегічний курс на членство в НАТО; така фіксація інтеграційного курсу відповідала бажанню отримати довгострокову безпеку в контексті зростаючих загроз з боку Росії. Такі кроки влади створювали додаткове відчуття безпеки та впевненості в надійності обраного курсу. Аналізуючи опитування за цей період, можна зробити висновок, що політична підтримка з боку уряду та активна

позиція ЗМІ спричинили зростання громадської підтримки НАТО. Загалом підтримка досягла приблизно 44%, якщо брати до уваги опитування Центру Разумкова 2018 року. У тому ж опитуванні близько 30% респондентів підтримали нейтралітет, що свідчить про балансування між тими, хто підтримує інтеграцію, і тими, хто закликає зайняти обережну позицію щодо членства. Сукупність індикаторів вказує на те, що навіть якщо деякі українці розглядають нейтралітет як спосіб не сприяти ескалації конфлікту, більшість громадян підтримують курс на євроатлантичну інтеграцію у світлі зростаючої загрози з боку Росії. У 2019 році опитування вкотре підтвердили високий рівень підтримки НАТО, особливо на заході та в центрі країни [45].

Однією з помітних особливостей опитувань стало виявлення розриву у поглядах між поколіннями. Молоді українці, які виростили в незалежній Україні, переважно позитивно ставляться до НАТО і виступають за інтеграцію. На відміну від них, старші громадяни, під впливом свого історичного досвіду та радянського минулого, зазвичай виявляли більшу стриманість у своїх оцінках. Ці відмінності між поколіннями відображають поступові зміни у суспільних настроях і свідчать про довгострокову перспективу підтримки євроатлантичного курсу. На тлі подій 2020 року, завдяки військово-технічній допомозі з боку НАТО, рівень підтримки залишався стабільним [45].

Позитивну роль відіграли позитивні реакції громадськості на реальну допомогу з боку Альянсу, а також на посилення присутності НАТО у Східній Європі. Для багатьох українців такі дії з боку Альянсу остаточно підтвердили готовність НАТО підтримувати Україну у складних ситуаціях. Стабільна підтримка на рівні понад 40% - дуже показовий показник позитивного ставлення до Альянсу як до партнера - з'явилася в опитуваннях Центру Разумкова, а також в опитуваннях інших соціологічних груп. Ця підтримка зберігалася, незважаючи на те, що близько 30% респондентів все ще підтримували ідею нейтралітету. Такий високий рівень підтримки НАТО на тлі

зростаючих безпекових викликів окреслив зсув у громадській думці на користь членства в Альянсі як єдиної реальної гарантії безпеки. Період з 2018 по 2020 рік став важливим етапом у зміні громадської думки в Україні в бік НАТО.

Основними чинниками зростання підтримки Альянсу серед українців стали: загроза з боку Росії, зростання популярності серед молоді та сприйняття НАТО як гаранта стабільності в економічній та політичній сферах. Ці фактори не лише визначали загальні настрої, але й дозволили сформуванню стійкого позитивного ставлення до Альянсу як до стратегічного партнера, здатного захистити країну від можливих загроз. Найважливішим фактором з точки зору формування громадської підтримки НАТО стала тривала агресія з боку Росії. Військовий конфлікт на сході України, що розпочався у 2014 році, поглибив відчуття незахищеності мешканців України та дав новий поштовх для дискусії про необхідність посилення безпеки держави.

У цей час НАТО розглядалося як оборонний альянс, який може дати відсіч російській агресії. Згідно з опитуваннями громадської думки, громадяни все більше асоціювали НАТО з гарантіями безпеки. Українське суспільство в умовах російської загрози було змушене переглянути свої зовнішньополітичні пріоритети, в тому числі орієнтацію на євроатлантичну інтеграцію в рамках одного з ключових напрямів національної політики. У поєднанні із загрозою з боку Росії важливим фактором, що підтримує позитивне сприйняття НАТО, стала висока підтримка з боку молоді. Наприклад, молоді українці, які виростили в незалежній Україні, були менш стурбовані, ніж старші покоління, історичними зв'язками з Росією і більш схильні вважати НАТО частиною європейської безпеки.

Як наслідок, протягом досліджуваного періоду, згідно з опитуваннями, підтримка НАТО була вищою серед молоді, ніж серед старших громадян. Молоде покоління було високо орієнтоване на європейські цінності, а Альянс для них виступав символом стабільності, демократії та захисту. Підтримка

НАТО серед молоді частково пояснюється активною комунікацією у ЗМІ та соціальних мережах, які демонструють приклади успішної інтеграції країн-сусідів до євроатлантичного простору та їхньої безпекової стабільності. Іншим впливовим фактором у рамках політичної та економічної стабільності стала підтримка НАТО. Після років нестабільності українці почали сприймати євроатлантичну інтеграцію як механізм посилення України не лише у військовому, а й політичному та економічному вимірах.

НАТО стало асоціюватися з можливістю посилення національної безпеки при одночасному захисті економічних інтересів. Населення вважало, що членство в Альянсі може частково вплинути на створення ефективної системи безпеки, що позитивно вплине на політичну стабільність в країні. Таким чином, НАТО сприймалося як фактор, що може допомогти вирішити внутрішні проблеми - у тому числі реформування оборонного сектору - і поступово забезпечити сприятливі умови для економічного розвитку. У зв'язку з цим результати опитувань, проведених Центром Разумкова у 2018 році, показали, що приблизно 44% українців підтримують членство в НАТО, тоді як ще 30% виступають за нейтралітет, що, як повідомляється, свідчить про певний рівень обережності всередині нації. Ця обережність тісно переплітається із занепокоєнням щодо можливих наслідків для економічної та політичної стабільності в умовах ескалації конфлікту з Росією.

Водночас, загальне зростання підтримки НАТО означає, що Альянс сприймається як незамінний інструмент для досягнення довгострокової стабільності, незважаючи на ці загрози. Висновок, який можна зробити з тенденцій у суспільних настроях 2018-2020 років, полягає в тому, що підтримка НАТО є напрочуд високою в контексті як зростаючої загрози з боку Росії, так і посилення євроатлантичної інтеграції. Рушійною силою стали передумови, які, з одного боку, розвіяли попередні упередження та сумніви щодо доцільності членства в Альянсі. Масштабна російська агресія стала каталізатором серйозних

змін у зовнішньополітичних пріоритетах України. Водночас молодь, яка виросла в незалежній Україні та орієнтується на європейські цінності, стала активним прихильником членства в НАТО. Майбутні перспективи також залишаються сприятливими для подальшого зміцнення підтримки євроатлантичного курсу серед українців. Загроза з боку Росії та можливі ускладнення регіональної безпекової ситуації і надалі визначатимуть актуальність НАТО як головного гаранта безпеки для України.

З огляду на позитивний досвід співпраці з Альянсом та реформування оборонного сектору, підтримка серед молоді та населення західних і центральних областей, ймовірно, залишатиметься високою. Зазначені тенденції, що окреслилися у 2018-2020 роках, стали підґрунтям для довгострокової підтримки євроатлантичного курсу як стратегічного вибору України.

Висновок:

Досліджено та проаналізовано трансформацію громадської думки щодо НАТО в Україні після подій Євромайдану та російської агресії. Після 2014 року громадяни все більше почали розглядати Альянс як надійного партнера, що може забезпечити захист від зовнішніх загроз, особливо з боку росії. Якщо до 2014 року ставлення до НАТО було неоднозначним, то початок гібридної війни на Донбасі та анексія Криму кардинально змінили цей погляд, активізувавши підтримку євроатлантичної інтеграції.

Однією з ключових тенденцій цього періоду стало поступове, але помітне зростання підтримки вступу до НАТО, що відображено у численних соціологічних дослідженнях. На тлі ескалації конфлікту в суспільстві сформувалося нове бачення національної безпеки, що передбачає тісніше співробітництво із західними партнерами. Дослідження демонструють, що молодь і жителі західних областей країни, де проєвропейські настрої завжди були сильнішими, стали активними прихильниками НАТО, розглядаючи Альянс як основний гарант стабільності та безпеки в регіоні.

Водночас регіональні та вікові відмінності залишаються помітними, особливо у східних і південних областях, де населення більше тяжіє до нейтралітету. Частина громадян, що має історичні зв'язки з Росією, вважає вступ до НАТО ризиком, який може призвести до загострення відносин з північним сусідом. Однак зростаюча військова загроза стимулює поступове зниження таких настроїв.

Аналіз громадської думки показує, що суспільні настрої в Україні все більше орієнтовані на євроатлантичну інтеграцію, що відображає фундаментальні зміни у ставленні українців до безпеки та оборони. Події 2014 року стали переломним моментом у переосмисленні безпекової політики країни, а НАТО тепер сприймається багатьма не тільки як військовий союз, а й як невід'ємний елемент стратегії захисту національних інтересів та інтеграції України в західний світ.

Розділ 3. Війна 2022 року як каталізатор підтримки членства в НАТО

3.1. Аналіз громадської думки після повномасштабного вторгнення

Важливість національної безпеки України посилилася після подій 2014 року, коли увага громадськості була прикута до питань національної безпеки у зв'язку з російською агресією на сході країни та анексією Криму. Проте, незважаючи на поступове зростання кількості прихильників євроатлантичного курсу, значна частина громадян залишалася відданою нейтралітету або демонструвала обережне ставлення до НАТО. Відповідно, історичні зв'язки з Росією та вплив радянської пропаганди сформували образ НАТО як агресивного військового блоку. Проте вторгнення Росії в лютому 2022 року докорінно змінило громадську думку, продемонструвавши зростання підтримки Альянсу та більшу зацікавленість в інтеграції до його системи колективної безпеки.

Повномасштабна війна нарешті стала каталізатором, який змусив багатьох українців змінити своє ставлення до НАТО і загалом до євроатлантичної інтеграції. У цьому розділі проаналізовано дані соціологічних опитувань, які відображають зрушення в громадській думці після вторгнення, та досліджено ключові фактори, що впливають на такі зміни. Переважне зростання підтримки НАТО серед українців з лютого 2022 року свідчить про нове розуміння необхідності союзників у світлі постійних загроз безпеці.

Одним з перших опитувань, яке зафіксувало різке зростання підтримки НАТО, було дослідження КМІС у березні-квітні 2022 року [48]. Згідно з ним, рівень підтримки Альянсу зріс до 68% - це один з найвищих показників за весь період незалежності України та миттєва реакція суспільства на російське вторгнення. З одного боку, це відображає глибоке прагнення українців знайти ефективний спосіб захисту від агресора - Альянс асоціюється з системою колективної безпеки, здатною забезпечити довгостроковий захист суверенітету і територіальної цілісності країни. За даними репрезентативного опитування

КМІС, відбулася абсолютна зміна настроїв - навіть серед тих, хто до цього часу дотримувався «нейтральної» позиції.

У 2022 році підтримка НАТО не опустилася нижче стабільно високого рівня. За результатами опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» спільно з Центром Разумкова у вересні 2022 року, понад 70% українців продовжували підтримувати євроатлантичну інтеграцію. Стабільність цього показника засвідчила, що віра в НАТО як надійного союзника для України в умовах російської агресії зміцнилася. Більше того, підтримка не зменшилася навіть серед тих верств населення, які раніше висловлювали сумніви щодо членства в НАТО. При цьому ці зміни були виражені насамперед серед молоді, яка дедалі більше почала розглядати НАТО не як військовий блок, а як гаранта безпеки та стабільності. Це підкреслює, що покоління, яке виросло в незалежній Україні, більш схильне сприймати євроатлантичний вектор як стратегічний вибір країни [49].

Одним з конкретних аспектів стало зростання пронатовських настроїв у регіонах, які традиційно були обережними. Сильна підтримка, традиційно висока на заході України, досягла рекордних 85% в умовах війни. Висока довіра до Альянсу як ключового партнера у сфері безпеки. Хоча схід і південь є регіонами, де підтримка НАТО завжди була нижчою, зважаючи на історичні зв'язки з Росією і деякі специфічні культурні особливості, в цих регіонах вона також зросла приблизно до 50%, що є значним збільшенням порівняно з попередніми роками. Таке зростання стало можливим завдяки усвідомленню того, що нейтралітет не є ефективним способом захисту від російської загрози.

Водночас соціально-демографічний аналіз також свідчить на користь НАТО, особливо серед молоді, яка розглядає євроатлантичну інтеграцію як один із стратегічних кроків на шляху до забезпечення стабільного майбутнього країни. За даними опитувань 2023 року, рівень підтримки НАТО серед молоді віком від 18 до 35 років становить близько 80%, що відображає загальне

прагнення до європейської інтеграції [50]. Членство в Альянсі частіше підтримується молоддю країни, оскільки вона більш сучасним чином пов'язує його з системою захисту від зовнішніх загроз. Це означає, що молодь менше орієнтована на радянське минуле, ніж старше покоління, і більш схильна розглядати НАТО як важливу частину європейського безпекового простору.

Ще одним фактором, який сприяв збереженню такого високого рівня підтримки НАТО у 2022 році, стала активна інформаційна кампанія у ЗМІ. Українські та міжнародні ЗМІ активно обговорювали та привертати увагу до допомоги, яку Україна отримує від НАТО, що суттєво підвищило довіру населення до Альянсу. ЗМІ стали основним джерелом інформації про реальну допомогу від союзників, що позитивно вплинуло на ставлення громадськості до НАТО. Інформаційна підтримка, особливо щодо військової та фінансової допомоги, сприяла закріпленню уявлення про НАТО як про союзника, який може реально допомогти у протистоянні з агресором.

З початком повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році народна підтримка членства в НАТО серед українців досягла помітно вищого рівня, проте вона є різною залежно від регіону та вікової групи. Саме тоді регіональні та соціально-демографічні відмінності стали важливими характеристиками загальної підтримки, відображаючи різний рівень довіри до НАТО та очікування від євроатлантичної інтеграції. В умовах погіршення безпекової ситуації громадяни України в різних регіонах країни більш схильні до інтеграції в НАТО, однак такі настрої мають певні особливості залежно від місця проживання респондентів та їхнього віку. На Західній Україні підтримка НАТО завжди була дуже високою, а в 2022 році вона досягла свого максимального рівня. За даними соціологічних опитувань, проведених після лютого 2022 року, близько 85% мешканців цього регіону підтримують вступ України до НАТО. Така висока підтримка пояснюється як історичною орієнтацією західних областей на європейські цінності, так і традиційною прихильністю до тісної

співпраці з Європою. Порівняння даних показує, що саме в Західній Україні респонденти демонструють найвищий рівень довіри до НАТО як до організації, здатної забезпечити безпеку країни. Альянс є своєрідною гарантією стабільності в регіоні через різні культурні та історичні чинники, а також географічну близькість до таких країн-членів НАТО, як Польща та Румунія. Згідно з дослідженням Київського міжнародного інституту соціології, жителі західних областей демонструють стабільну підтримку членства в НАТО, чому сприяють як постійні загрози з боку Росії, так і успішний приклад сусідніх країн-членів Альянсу. Водночас, на сході та півдні України підтримка НАТО також значно зросла, хоча і є нижчою, ніж на заході.

Хоча в цих регіонах рівень підтримки НАТО сягнув майже 50%, що є дуже різким зростанням порівняно з довоєнним рівнем, у попередні часи ці регіони демонстрували обережне ставлення до НАТО. Тоді досить велика частка населення підтримувала нейтралітет або орієнтувалася на співпрацю з Росією. Під час війни ставлення до НАТО кардинально змінилося через зростаюче відчуття загрози. Відповідно, у свідомості східняків і південців - мешканців прикордонних регіонів на межі театру воєнних дій - спостерігається тенденція до дедалі більшого ототожнення НАТО з єдиною структурою, здатною надійно захистити Україну. Такі регіональні зміни можна пояснити військовими ризиками, які безпосередньо впливають на безпекову ситуацію та посилення інтеграції України до європейських інституцій. Так, згідно з результатами одного з опитувань 2022 року, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи», спостерігається певне поступове зближення між Сходом і Заходом у питанні підтримки НАТО - факт, який може свідчити про саме формування національної єдності щодо зовнішньополітичного курсу країни. Показовим для розуміння загальних настроїв населення є також соціально-демографічний аспект підтримки НАТО в Україні.

Зокрема, молодь у віці 18-35 років є найбільш прихильною до НАТО - близько 80% за результатами опитування 2023 року. Молоде покоління, яке виросло в незалежній Україні, менше зазнає впливу радянського минулого, що передбачає більш відкрите ставлення до євроатлантичної інтеграції. Водночас, для представників цієї вікової групи НАТО є не просто військовим союзом, а знаком демократичних цінностей та міжнародної підтримки. Молодь, яка підтримує інтеграцію до НАТО, сприймає її як шлях до стабільного та безпечного майбутнього, яке можливе завдяки співпраці з розвиненими країнами Альянсу. Хоча соціологічні опитування показують, що молоді українці підтримують швидкий вступ до НАТО, це передбачає високий рівень довіри до Альянсу як оборонної сили, здатної протистояти російській агресії та гарантувати довготривалий мир. Старше покоління дедалі більше підтримує НАТО, однак, порівняно з наймолодшою групою, рівень довіри до Альянсу не досягнув такого високого рівня, особливо серед людей віком 60+ [51].

НАТО для старших громадян - це передусім політичний ризик, адже все своє життя вони прожили в радянську епоху, коли Альянс зображувався як ворог. Однак події 2022 року докорінно змінили їхні погляди, і навіть серед цієї групи громадян підтримка зросла під впливом реалій воєнного часу. Водночас для респондентів старшого віку членство в НАТО було б необхідним для захисту від можливих зовнішніх загроз, однак до можливих наслідків такого кроку вони ставляться більш обережно. Це можна пояснити як більш складним сприйняттям міжнародних відносин, так і певним історичним багажем, що впливає на ставлення до НАТО. Але навіть у цій віковій групі довіра до Альянсу неухильно зростає, що свідчить про зміну світогляду під впливом сучасних викликів. Таким чином, в Україні регіональні та соціально-демографічні відмінності у підтримці НАТО після 2022 року роблять певний внесок у формування загальних настроїв населення [52].

Рівень підтримки Альянсу на Західній Україні сягнув абсолютного максимуму, що відображає традиційну європейську орієнтацію регіону. Тоді як Південь і Схід демонструють лінію меншої підтримки, вони також тяжіють до інтеграції з НАТО через зростаючі загрози. Молодь також демонструє дуже високу підтримку серед вікових груп, що є показником її орієнтації на європейські цінності та сподівання на захист від зовнішніх загроз. Старше покоління є більш обережним в оцінках, однак і серед нього зростає підтримка євроатлантичного курсу. Подальший вплив війни та зміни безпекової ситуації формують серед українців сильне бажання стати членом НАТО, що може стати одним із ключових напрямів державної політики України в майбутньому. Інформаційна підтримка з боку українських та західних ЗМІ, а також громадянська освіта стали помітними 24 лютого 2022 року - коли відбулося повномасштабне вторгнення Росії - і посилили підтримку українців на користь НАТО. У зв'язку з поточними загрозами національній безпеці такий вплив цієї інформаційної кампанії та освітньої діяльності був необхідним для підвищення обізнаності населення про НАТО як оборонний альянс та посилення прагнення до євроатлантичної інтеграції.

Цей період став переломним у ставленні до НАТО, і інформаційна підтримка відіграла важливу роль у формуванні нової громадської думки. Від початку вторгнення як західні, так і українські ЗМІ активно висвітлювали співпрацю України з НАТО та допомогу, яку Альянс надає Україні. У цих ЗМІ з'явилося чимало матеріалів про підтримку країн-членів НАТО у вигляді військової допомоги, озброєння, гуманітарної підтримки, що сприяло позитивному сприйняттю Альянсу.

Інформаційна кампанія в ЗМІ роз'яснювала громадянам склад НАТО, його миротворчу роль, а також те, як Альянс активно підтримує Україну на міжнародній арені. Важливо, що ЗМІ також висвітлювали діяльність окремих країн-членів Альянсу - зокрема, США, Великої Британії та Польщі, що сприяло

створенню позитивного іміджу НАТО як відповідального партнера. Як показало дослідження Фонду «Демократичні ініціативи», інформаційний вплив був одним з факторів, що допоміг українцям зрозуміти роль НАТО у забезпеченні безпеки. Висвітлення підтримки, яку їм надають країни НАТО, закріпило у свідомості громадян асоціацію Альянсу з обороною та стабільністю, що стало підґрунтям для зростання довіри до Альянсу. Українські ЗМІ акцентували увагу на успішних прикладах інтеграції сусідніх країн: Польщі, Литви та Румунії. У рамках членства ці держави не лише посилили власну обороноздатність, але й забезпечили соціально-економічний розвиток.

Таким чином, українці побачили в НАТО можливість для своєї країни зміцнити обороноздатність та покращити міжнародний імідж. Активне висвітлення прикладів успішної інтеграції сприяло подоланню стереотипів щодо НАТО, які залишилися з часів радянської пропаганди, де Альянс зображувався як агресивний військовий блок. Ця інформаційна кампанія допомогла трансформувати сприйняття НАТО в напрямок, який був доступним і зрозумілим для широких мас. Пропаганда також подбала про те, щоб НАТО сприймалася як частина сім'ї європейських народів, а не як іноземна структура, що втручається у внутрішні справи. На додаток до ЗМІ, громадянська освіта відігравала дуже важливу роль у поширенні інформації про НАТО серед населення. Програми громадянської освіти, що проводилися на національному та регіональному рівнях, були спрямовані на розвиток розуміння ролі НАТО, принципів колективної оборони та структур міжнародної безпеки. Інформаційні кампанії у формі освітніх заходів, лекцій та конференцій, тренінгів для молоді та студентів сприяли зміні стереотипів та зміцненню позитивного ставлення до НАТО. Особлива увага приділялася необхідності євроатлантичної інтеграції як гарантії стабільності для України в умовах російської агресії. Інформування громадськості стало дуже потужним засобом формування поглядів на довгострокові пріоритети щодо НАТО, особливо серед молоді та людей, які

більше переймаються європейськими цінностями та міжнародним співробітництвом. Особливим досягненням стало зниження рівня недовіри до НАТО завдяки просвітницькій діяльності в навчальних закладах та на громадських платформах. Передусім, організація публічних дискусій та семінарів з питань євроатлантичної інтеграції дозволила громадянам більше дізнатися про роботу Альянсу та переконатися у його щирих намірах допомогти Україні.

Фонд «Демократичні ініціативи» зазначає, що така просвітницька діяльність відіграла величезну роль у розвитку громадської підтримки НАТО, оскільки вона зруйнувала радянські міфи і, безумовно, сформувала нове бачення НАТО як оборонної сили, а не агресора. Ця позитивна тенденція знайшла своє відображення в результатах опитувань громадської думки, які показали зростання підтримки вступу до НАТО навіть серед тих громадян, які раніше були нейтральними. Водночас, розуміючи важливість позитивного іміджу НАТО, медіа та освітні заходи зосередили свою увагу на висвітленні таких аспектів членства, як підвищення військових стандартів, покращення якості підготовки збройних сил, обмін досвідом та сучасними технологіями. Ці фактори, на тлі військової загрози з боку Росії, виявилися суттєвими для підтримки населення в його прагненні до стабільності та безпеки.

Спільні навчання та тренування з країнами-членами НАТО допомогли продемонструвати реальну обороноздатність у разі подальшої агресії та закріпили підтримку євроатлантичного курсу. Таким чином, медійна та освітня підтримка НАТО в Україні стала дуже впливовою у зміцненні позитивного ставлення громадськості до військового альянсу. Протягом року все більше українців почали сприймати НАТО як реальний оборонний альянс, партнера, який може гарантувати стабільність і подальший розвиток країни.

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало каталізатором посилення підтримки НАТО, про що свідчать стабільні опитування громадської

думки - понад 70% українців виступають за членство в Альянсі. Медійні та освітні зусилля допомогли підвищити обізнаність про НАТО, зміцнити довіру до Альянсу і подолати старі стереотипи, які досі існували в суспільстві. Очевидно, що в майбутньому формування громадської думки про НАТО як гаранта безпеки і стабільності, найімовірніше, матиме великий вплив на офіційний курс України. Саме громадська підтримка може стати підґрунтям для прискореної інтеграції з Альянсом, зважаючи на необхідність подальшого зміцнення національної безпеки України через відомі зовнішні загрози.

3.2. Зміна позицій уряду та громадськості

До 2022 року український уряд і народ змінюють свою позицію щодо членства в НАТО. З моменту здобуття незалежності Україна проводила зовнішню політику нейтралітету і балансу - не шукаючи непотрібних конфліктів з Росією - і водночас розвиваючи відносини з європейськими країнами та Сполученими Штатами. Це було зроблено і на законних підставах: У 2010 році Україна юридично проголосила свій позаблоковий статус, що означає, що вона не є членом жодного військового блоку. Після анексії Криму в 2014 році і початку конфлікту на сході країни курс зовнішньої політики змінився в бік інтеграції з євроатлантичними структурами, зокрема НАТО. Реальна військова загроза з боку Росії змусила уряд переглянути свої стратегії та посилити співпрацю з Альянсом, зробивши членство в ньому невід'ємною складовою національної безпеки.

Починаючи з 2014 року, співпраця з НАТО розвивається з кожним роком. У цьому контексті Уряд України ухвалив низку документів та законодавчих змін, що відображають наміри інтеграції України до Альянсу. Чи не найважливішим з них стало ухвалення у 2020 році Стратегії національної безпеки, яка чітко визначає прагнення до вступу в НАТО як стратегічну мету. Однак весь цей політичний курс на членство в Альянсі до цього часу був декларативним, а реальних кроків на шляху до вступу України в Альянс було зроблено небагато в умовах складної міжнародної ситуації та часткової відсутності підтримки з боку деяких західних партнерів через загрозу погіршення відносин з Росією. Усе це кардинально змінилося після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року.

Повномасштабне вторгнення стало переломним моментом, який змінив курс політики українського уряду щодо НАТО. Одразу після початку агресії українська влада зробила висновок про неспроможність традиційного

нейтралітету працювати в умовах зовнішньої загрози. Президент Володимир Зеленський без зволікань заявив, що Україна більше не може залишатися поза міжнародною системою колективної безпеки, такою як НАТО, і що членство в Альянсі стало пріоритетом національної безпеки. Ці слова нарешті символізували останній перехід від проголошення курсу до реального євроатлантичного вступу. Вже у вересні 2022 року український уряд подав заявку на прискорений вступ України до НАТО, підкресливши, що інтеграція до Альянсу є важливою для забезпечення безпеки країни. Такий крок остаточно продемонстрував усьому світу, що для України курс на євроатлантичну інтеграцію є незворотнім [53, с. 85].

Це було підтримано такими традиційно дружніми до України країнами, як Польща та країни Балтії, які виступили за негайне надання Україні членства в НАТО. Ці країни продемонстрували всю свою солідарність і активно лобіювали на рівні НАТО прискорення процедури інтеграції України до Альянсу. Це було зумовлено як спільними історичними та геополітичними факторами, так і власними інтересами безпеки перед обличчям Росії. Підтримка з боку Польщі та країн Балтії стала важливим кроком на шляху зміцнення позицій України на міжнародній арені та сприяла створенню коаліції держав, зацікавлених у посиленні євроатлантичного співробітництва. Другий - прискорений вступ Фінляндії та Швеції до НАТО у відповідь на російську агресію, що також вплинуло на позицію України [54, с. 23-26].

У поєднанні з об'єктивними упущеннями на урядових посадах, суспільні настрої були вкрай різними. Підтримка вступу до НАТО продовжує залишатися високою. На початку 2022 року, коли почалося повномасштабне вторгнення Росії, понад 70 відсотків українців підтримували вступ до НАТО. А на соціальному рівні це означає, що пролонгація проєвроатлантичного курсу - це вже не урядова стратегія, а курс, який користується підтримкою більшості населення України. Таке суспільне ставлення змінилося через об'єктивні загрози

з боку Росії, які вдарили безпосередньо по громадянах. Власне, підтримка вступу до НАТО помітно вища серед молодших українців, які виростили в незалежній Україні, а отже, менше пов'язані з радянським минулим, а також у західних регіонах країни з їхнім традиційно прихильним ставленням до євроінтеграції.

Тим часом сама інформаційна кампанія активно підтримувалася як українськими, так і західними ЗМІ, оскільки підтримка НАТО зростала по всій країні, що сприяло підвищенню довіри до Альянсу. Починаючи з перших днів вторгнення, ЗМІ повідомляли про допомогу, яку надавали країни-члени НАТО у вигляді військової техніки та фінансової підтримки. Така медійна активність сприяла формуванню позитивного іміджу НАТО як надійного партнера та гаранта безпеки для України. Вона допомогла подолати деякі історичні упередження, які все ще панували в українському суспільстві, сприяла утвердженню уявлення про НАТО як про ключовий елемент захисту від зовнішніх загроз.

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало дуже сильним каталізатором змін в українській громадській думці щодо членства в НАТО. З розгортанням війни зростала і підтримка українцями НАТО, що підкреслило глибоку трансформацію сприйняття Альянсу як стратегічного партнера та єдиного ефективного засобу захисту від зовнішньої загрози.

Очевидно, що віра в Альянс як гаранта безпеки, здатного врятувати Україну від російської агресії, була ключовим джерелом підтримки Альянсу серед українців. Після початку війни, за дуже короткий проміжок часу, українці почали сприймати НАТО як єдиного реального військового партнера, окрім оборонного союзу, здатного захистити національні кордони. За даними Фонду «Демократичні ініціативи», абсолютна більшість українців сьогодні сприймають НАТО як інституцію, здатну забезпечити стабільність і мир в Україні. Реальні загрози для України в контексті російської агресії

відображають цю зміну громадської думки. Крім того, населення розглядає НАТО як взірць ефективних програм військової допомоги, які надаються Україні, що суттєво підвищує довіру до організації та посилює підтримку євроатлантичного курсу.

Таким чином, інформаційні кампанії в ЗМІ та урядові інформаційні кампанії мають величезний вплив на формування позитивного іміджу НАТО серед українців. На початку широкомасштабного вторгнення багато уваги приділялося допомозі Україні з боку країн-членів НАТО: військовій техніці, грошам, гуманітарній допомозі. Це сприяло формуванню позитивного іміджу НАТО як надійного партнера в цьому контексті. У такий спосіб ЗМІ пояснювали громадянам, як працює Альянс, які зобов'язання він має щодо своїх членів і як співпраця з ним може допомогти Україні в питаннях безпеки. Імідж НАТО як організації, що реально допомагає Україні протистояти загрозам, посилювався висвітленням допомоги, яку надають союзники: США, Великої Британії, Польщі та країн Балтії.

У цьому контексті підвищення ролі громадянської освіти в контексті зростання підтримки НАТО стало чи не вирішальним у періоди війни. Під час останньої інформування широкої громадськості про діяльність Альянсу та його роль у забезпеченні міжнародної безпеки стало головним завданням для уряду та організацій громадянського суспільства. З цією метою низка національних та регіональних програм громадянської освіти намагається мінімізувати стереотипне уявлення про НАТО, яке вкоренилося у свідомості людей ще з радянських часів, та інформувати про переваги євроатлантичної інтеграції. У заходах, лекціях та семінарах у сфері освіти брали участь представники громадськості, що сприяло підвищенню рівня обізнаності широкої громадськості про цілі та діяльність НАТО. Це мало дуже позитивний ефект, особливо серед молоді, яка більш схильна до інтеграції в європейські структури,

розглядаючи НАТО в контексті міжнародної системи захисту прав і свобод, а не як військово-політичний альянс [55].

Особливу роль в інформаційній кампанії відіграла публічна позиція щодо можливості мирних переговорів з Росією. Логічним наслідком цього є те, що більшість українців розглядають НАТО як все більш надійного партнера у сфері національної безпеки, здатного їх захистити, а не переговори з Росією, які не гарантують стабільності та безпеки. Опитування громадської думки показують, що багато українців схильні розглядати вступ до НАТО не лише як політичну мету, а й як практичний крок, який забезпечить країні міжнародний захист. Війна стала тим тлом, на якому підтримка НАТО стала пріоритетом абсолютної більшості населення, що свідчить про глибоке бажання українців нарешті жити в безпечному міжнародному середовищі [53, с.85-86].

Від самого початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2014 році ставлення влади та громадськості до підтримки інтеграції в євроатлантичні структури докорінно змінилося. Якщо до цього часу частина українців була більш обережною у ставленні до НАТО, то сьогодні НАТО розглядається як ключовий гарант національної безпеки. Уряд і громадяни дедалі більше усвідомлюють, що членство в Альянсі є єдиним варіантом надійного захисту від зовнішніх загроз і довгострокової стабільності.

Підкріплене відповідною суспільною підтримкою, членство в НАТО стало стратегічною метою України. Подача заявки на прискорений вступ восени 2022 року остаточно підтвердила рішучість країни досягти цієї мети. Символічно, що під час війни такий збіг позицій влади та суспільства щодо напрямку євроатлантичної інтеграції виявився успішним. Така єдність у цьому питанні свідчить не лише про чітке усвідомлення відповідальності за підтримання міжнародної безпеки, але й про готовність до довгострокових зобов'язань, пов'язаних з членством в НАТО.

Наразі, у світлі військової загрози з боку Росії, такий курс остаточно консолідувався і, швидше за все, визначатиме майбутню політику України. Сьогодні підтримка Альянсу серед громадськості та політичної еліти є стабільно високою, що є добрим підґрунтям для подальших кроків на шляху до повноправного членства.

3.3. Перспективи членства України в НАТО за сучасних умов

Історія шляху України до євроатлантичного простору є довгою, але війна 2022 року суттєво змінила масштаби та фокус цього прагнення. Події, пов'язані з повномасштабним вторгненням Росії, кардинально вплинули як на державну політику, так і на громадську думку, яка однозначно вказує на членство в НАТО як на стратегічну мету, що лежить в основі національної безпеки. Україна розглядає Альянс як гаранта безпеки від зовнішніх загроз, насамперед тих, що походять від Росії, яка залишається головною загрозою для цілісності та суверенітету України.

Після широкомасштабного вторгнення в лютому 2022 року політична воля щодо інтеграції України в НАТО отримала друге дихання. Уряд України надіслав офіційну заявку на швидкий вступ до Альянсу і підписав її у вересні цього року. Цей крок нарешті надіслав надзвичайно сильний сигнал: Україна більше не розглядає нейтралітет як варіант забезпечення своєї безпеки. Після тривалих пошуків балансу між Заходом і Росією українське керівництво відкрито зробило свій вибір на користь євроатлантичної інтеграції. Це впливає з неодноразових заяв президента Зеленського, який підкреслив, що членство в НАТО є одним з найважливіших стратегічних пріоритетів для забезпечення стабільності. Ця позиція, висловлена на найвищому державному рівні, підкреслила той факт, що для України НАТО стало чимось більшим, ніж просто військова гарантія, перетворившись на символ стратегічного партнерства із Заходом [56, с. 120-123].

На міжнародному рівні Україна отримала широку політичну підтримку з боку країн-членів НАТО на чолі з Польщею, країн Балтії, Великої Британії та США. Ці держави не лише підтримали прагнення України до вступу в Альянс, але й закликали до прискорення інтеграційного процесу. Це було підтверджено на Вільнюському саміті НАТО у липні 2023 року, де було прийнято рішення про те, що так званий План дій щодо членства не потрібен Україні - статус, який

суттєво полегшує процес вступу до Альянсу. Це рішення є доказом того, що НАТО усвідомлює роль регіону в забезпеченні стабільності та безпеки, а також того, що правила можуть бути змінені для України [57, с. 34-37] .

Крім того, Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у багатьох виступах підкреслював, що підтримка України - це значна інвестиція в безпеку не лише НАТО, а й усієї Європи. Відповідно, для Альянсу стабільність і безпека є елементом регіонального порядку, який і показує, чи готовий НАТО активно підтримувати прагнення України до членства: Ця заява лише підтвердила, що для союзників інтеграція України в НАТО є важливим елементом стабілізації східного флангу Альянсу.

Тим часом Україна суттєво посилила військову співпрацю з Альянсом, що стало фундаментом для її майбутнього членства. Підписана у 2020 році Програма розширених можливостей НАТО для України стала ще одним важливим інструментом розбудови військової співпраці та взаємосумісності з арміями країн-членів НАТО: спільні навчання, військові консультації та технічна допомога. Завдяки цій програмі Україна змогла розвинути свою спроможність формувати та трансформувати свої збройні сили відповідно до стандартів НАТО, що є чіткою передумовою для будь-якого прагнення до повноправного членства в Альянсі. Навіть під час війни українські військові продовжували впроваджувати стандарти НАТО і зміцнювати свої збройні сили, продовжуючи доводити, що Україна здатна виконувати свої зобов'язання щодо членства в Альянсі.

Однак на шляху до членства є низка перешкод, не останньою з яких є зухвала ворожість з боку Росії, яка розглядає членство України в Альянсі як пряму загрозу своїм інтересам. Росія чітко дала зрозуміти, що будь-яке членство України в НАТО було б абсолютно неприйнятним, і цей факт був використаний як частина обґрунтування для подальшої ескалації конфлікту. Більше того, навіть всередині НАТО не всі члени Альянсу одностайно погоджуються на

якнайшвидший вступ України до НАТО, побоюючись подальшої ескалації напруженості у відносинах з Росією. Наприклад, Угорщина постійно робить заяви про затягування процесу щодо підтримки євроатлантичної інтеграції України з огляду на процеси стабільності в регіоні [58, с.135-137].

Громадська підтримка членства України в НАТО також залишається на високому рівні. Ще одним важливим висновком опитувань громадської думки є те, що понад 70% українців виступають за членство в Альянсі, що свідчить про сильне прагнення суспільства до стабільності та національної безпеки. Це добре відображає розуміння громадськістю ролі НАТО у захисті від агресії. Дійсно, завдяки активній інформаційно-роз'яснювальній роботі в ЗМІ та громадянській освіті більшість українців добре обізнані з перевагами членства в Альянсі, яке вони розглядають як гарантію безпеки для країни в умовах триваючої російської агресії. Ефективним кроком на шляху інтеграції до Альянсу стало військове співробітництво між Україною та НАТО, яке почало суттєво розвиватися з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Програма розширених можливостей НАТО для України, відкриває більше можливостей для активної взаємодії з Альянсом, зокрема для участі у найважливіших спільних навчаннях і військових маневрах, а також для обміну досвідом. У цьому сенсі в рамках Програми розширених можливостей українські збройні сили вже зараз можуть отримати найсучасніші військові технології і, таким чином, покращити взаємосумісність з арміями країн-членів НАТО. Адаптація до стандартів НАТО є дуже важливою складовою розвитку українських збройних сил і, відповідно, зміцнює обороноздатність України з метою поступової підготовки до набуття повноправного членства в Альянсі [59].

Під час війни Україна також продовжила військову реформу, щоб наблизити її до стандартів НАТО. Окрім суто технічної сумісності, реформа збройних сил передбачає створення організаційної структури, розвиток функцій управління та прийняття рішень у сфері безпеки і оборони. Така реформа

підвищує ефективність діяльності, а зміцнення систем управління та зв'язку має вирішальне значення для інтеграції в загальноєвропейську систему безпеки. Таким чином, Україна наближається до виконання обов'язків, що належать до компетенції повноправних членів НАТО [59].

Однак існує низка серйозних перешкод, які стоять на шляху до членства. Насамперед, це позиція Росії, яка активно протидіє євроатлантичній інтеграції України. Російське керівництво неодноразово заявляло, що розглядає вступ України до НАТО як пряму загрозу своїм інтересам і навіть безпеці. Саме цю тезу Кремль використовує для надання легітимності своїм агресивним діям проти України під приводом «захисту» від розширення НАТО. Мовляв, членство в Альянсі посилить геополітичний вплив НАТО в регіоні, що суперечить стратегічним інтересам Росії. Ця риторика неодноразово використовувалася для пояснення військових дій Росії проти України і досі залишається однією з головних перешкод для інтеграції. Іншою перешкодою є різниця у поглядах країн-членів НАТО. Деякі країни, як, наприклад, Угорщина, іноді проявляють стриманість у прискоренні членства України в НАТО у зв'язку з можливою подальшою ескалацією у відносинах з Росією. Така позиція впливає на швидкість вступу, оскільки рішення про вступ має бути одностайним серед усіх країн-членів НАТО. Більшість країн-членів НАТО виступили з публічними заявами про підтримку намірів України, але водночас вони висловлюють і певне занепокоєння щодо того, що означатиме повноправне членство в Альянсі з огляду на нинішній конфлікт.

Незважаючи на такі новини, рівень громадської підтримки вступу до НАТО серед громадян України все ще залишається дуже високим. У 2022 році, після російського вторгнення, понад 70 відсотків опитаних українців висловилися за вступ до НАТО - це найвищий показник в історії України. Люди дедалі більше бачать в НАТО єдиного реального гаранта безпеки від триваючої російської агресії. Також дуже важливо зробити внесок НАТО видимим для

громадськості як міжнародну допомогу, включаючи військовий і гуманітарний компоненти, що сприятиме подальшому зміцненню довіри до Альянсу.

Значну роль тут також відіграють ЗМІ та громадянська освіта. Інформаційні кампанії, висвітлення співпраці з НАТО в національних та міжнародних ЗМІ дозволяють українцям краще зрозуміти, чого очікувати від членства в Альянсі. ЗМІ активно просувають інформацію про переваги членства та показують реальну допомогу, яка надається Україні в натуральній формі, виражену у військових матеріалах та коштах. Крім того, освітні програми, спрямовані на подолання стереотипів щодо НАТО та роз'яснення реальних завдань і функцій Альянсу, сприяють підвищенню обізнаності громадськості про переваги євроатлантичної інтеграції. Тобто, такого роду інформація, яка надається громадськості про НАТО, автоматично впливає на рівень підтримки вступу до Альянсу.

Таким чином, війна 2022 року сприяла остаточному закріпленню стратегічного курсу України на інтеграцію до НАТО як на урядовому, так і на громадському рівнях. Це дуже високий рівень суспільної підтримки, враховуючи, що зусилля уряду щодо забезпечення національної безпеки шляхом євроатлантичної інтеграції вже дозволили говорити про незворотність цього курсу. Сьогодні членство в НАТО оцінюється не лише як політична мета, але й як дуже важливий елемент захисту від російської загрози, що спонукає державу продовжувати курс на адаптацію до стандартів Альянсу.

Таким чином, сам факт існування спрощеної процедури вступу, яка не вимагає виконання Плану дій щодо членства, а також значна підтримка населенням країн-членів НАТО слугує основою реалістичності вступу України до Альянсу. Високий рівень суспільної підтримки, активне військове співробітництво та заклики міжнародної спільноти створюють сприятливий клімат, який - з точки зору політичного реалізму - робить вступ України до

Альянсу цілком реальним в осяжному майбутньому, незважаючи на певні перешкоди.

Висновок:

У цьому розділі проаналізовано значні зрушення в громадській думці щодо НАТО, спричинені повномасштабною російською агресією 2022 року. Цей рік став переломним моментом, коли підтримка Альянсу досягла рекордних показників, а громадяни України дедалі більше почали розглядати НАТО як реального захисника національних інтересів та стабільності. Якщо раніше частина суспільства віддавала перевагу нейтралітету або демонструвала стриманість до НАТО, то в умовах війни така позиція втратила актуальність. Вторгнення переконало більшість українців, що євроатлантична інтеграція є необхідною для забезпечення довгострокового захисту.

Показники соціологічних опитувань, проведених після лютого 2022 року, чітко демонструють масштабну зміну настроїв. Підтримка НАТО зросла до 68-70%, а в західних регіонах вона сягає 85%. Це свідчить про готовність суспільства до активного співробітництва з Альянсом і визнання його як невід'ємної частини системи безпеки України. Важливо відзначити, що навіть серед мешканців південних та східних областей, які зазвичай схильні до обережнішого ставлення до НАТО, рівень підтримки зріс до близько 50%, що підкреслює усвідомлення загрози з боку Росії та зменшення віри у нейтральність як ефективну стратегію.

Значну роль у формуванні позитивного образу НАТО відіграла інформаційна кампанія. ЗМІ активно висвітлювали реальну допомогу від країн-членів Альянсу, включаючи постачання зброї та гуманітарну підтримку. Це сприяло подоланню радянських стереотипів, які малювали НАТО як агресивний блок, і допомогло багатьом українцям побачити в Альянсі союзника, що здатний протистояти російській агресії.

Окрім регіональних відмінностей, підтримка НАТО також відрізняється за віковими групами. Молодь значно більше схиляється до євроатлантичного вектору, бачачи в Альянсі не лише військовий блок, а й символ демократичних цінностей та стабільності. Молоде покоління, яке виросло в незалежній Україні, менше обтяжене радянським спадком і тому більш відкрито ставиться до НАТО. За даними 2023 року, рівень підтримки Альянсу серед української молоді сягає близько 80%.

Отже, російська агресія перетворила ставлення українців до НАТО, зробивши євроатлантичну інтеграцію не лише урядовою стратегією, а й суспільним пріоритетом. Інформаційна підтримка та громадянська освіта сприяли зміцненню підтримки НАТО, що може стати фундаментом для майбутніх політичних рішень України. Висока громадська підтримка, зростаюча регіональна єдність і впевненість у стабільності Альянсу вказують на те, що євроатлантичний курс країни є стійким і глибоко вкоріненим у національній свідомості.

Висновки

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало не просто переломним моментом, а радикальною точкою неповернення, яка перевизначила безпекову політику України та зрушила суспільний консенсус у напрямку НАТО. До цієї кризи українська позиція щодо членства в Альянсі залишалась компромісною: стратегічний нейтралітет дозволяв балансувати між Сходом і Заходом, уникаючи відкритого протистояння з Росією. Але з анексією Криму та війною на Донбасі нейтралітет став більше теоретичною концепцією, ніж реальною політичною практикою, а курс на євроатлантичну інтеграцію набув іншого значення — він став гарантом незалежності.

Незважаючи на це, навіть після 2014 року суспільна думка залишалась неоднозначною. Певна частина громадськості все ще остерігалася, що пряме членство в НАТО може призвести до ще глибшого конфлікту з Росією. Багато українців підтримували ідею співпраці з НАТО, але сприймали офіційне членство як надто ризикований крок. Однак 2022 рік змінив цю динаміку кардинально. Відкрита агресія та масовані атаки порушили колишній баланс, зробивши нейтралітет не просто недоцільним, а небезпечним.

Суспільство консолідувалося в підтримці Альянсу як ключового безпекового партнера, розуміючи, що лише так можна забезпечити довгострокову стабільність і захист від зовнішньої агресії. Уряд, у свою чергу, зміцнив і оформив цю підтримку в чіткій політичній риторичі, де НАТО більше не сприймалося як віддалений партнер, а радше як реалістична ціль і стратегічна необхідність. Підтримка НАТО стала символом національної безпеки, а прагнення до членства — питанням суверенітету, що набуло не лише політичного, але й суспільного значення.

У роботі ґрунтовно досліджено політичний контекст, в якому до 2014 року формувалися відносини України з НАТО, і показано, наскільки складно

було утримувати баланс між прагненням до безпеки та дотриманням політики позаблоковості. Відносини з НАТО розвивалися обережно і помірковано, адже офіційний курс на нейтралітет залишався непорушною частиною української зовнішньої політики, закріпленою законодавчо. На практиці цей курс означав, що Україна прагнула співпраці з Альянсом без чіткої заяви про намір приєднатися до нього, дотримуючись формально нейтрального статусу.

Вплив Росії в цьому контексті був визначальним. Розширення НАТО на схід, що передбачало можливе членство України в Альянсі, сприймалося Москвою як загроза її геополітичним інтересам, що створювало додатковий тиск на українську політику. Водночас серед частини українського суспільства продовжували існувати радянські стереотипи, згідно з якими НАТО розглядалося як агресивний військовий блок, а не як структура колективної безпеки. Ці уявлення, що тягнулися ще з часів «холодної війни», довго впливали на громадську думку, знижуючи підтримку євроатлантичного курсу та зумовлюючи обережність у зовнішньополітичних рішеннях.

Вибір на користь позаблоковості дозволяв уникати різких змін у зовнішньополітичному курсі й утримувати певний рівень співпраці з Росією, зберігаючи водночас відкриті канали для взаємодії з НАТО. Таким чином, нейтралітет став символічним способом балансування між протилежними інтересами, намагаючись убезпечити країну від можливих геополітичних конфліктів.

Наступним завданням було дослідити еволюцію ставлення громадськості до НАТО до Революції Гідності. Згідно з соціологічними опитуваннями, до 2014 року підтримка членства в НАТО серед українців була відносно низькою. Більшість населення віддавала перевагу нейтралітету або намагалася проводити якусь збалансовану зовнішню політику. Євромайдан і всі наступні події - анексія Криму та початок війни на Донбасі - стали переломним моментом у зміні сприйняття НАТО в українському суспільстві. Лише після 2014 року

частина населення почала розглядати членство в Альянсі як гарант національної безпеки, хоча підтримка була неоднозначною і різнилася залежно від регіону.

Для дослідження також було важливо простежити модифікацію громадської думки після Євромайдану та на початку російської агресії. Починаючи з 2014 року, можна було помітити поступове зростання підтримки НАТО з боку українців, але до 2022 року ці показники все ще залишалися досить низькими. Частина українців продовжувала сприймати нейтралітет як можливий шлях уникнення ескалації у відносинах з Росією. Громадська думка залишалася неоднорідною і залежною від зовнішньополітичних реалій навіть після початку війни на Сході та анексії Криму, коли підтримка НАТО зростала.

Перш за все, слід зазначити, що ще однією важливою частиною дослідження був аналіз тенденцій підтримки НАТО серед українців у 2018-2020 роках. За даними опитувань Фонду «Демократичні ініціативи» та інших дослідницьких інституцій, саме в цей період підтримка НАТО демонструвала поступово зростаючу динаміку, що свідчить про посилення проєвроатлантичного курсу в українському суспільстві. Такий приріст популярності став результатом розуміння реальної загрози з боку Росії та успішної інформаційної підтримки з боку українських ЗМІ та держави. Підтримка НАТО не стала абсолютною, але такі тенденції засвідчили зрушення у суспільних настроях, створивши передумови для подальшого розвитку інтеграції.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в 2022 році стало переломним моментом, який радикально змінив сприйняття НАТО серед українців. Раптова і жорстока агресія з боку сусідньої держави виявила крихкість концепції нейтралітету, яка раніше вважалася гарантом безпеки. Замість традиційної позиції позаблоковості, що дозволяла Україні балансувати між інтересами Сходу і Заходу, суспільство відчуло необхідність у реальних гарантіях, які міг би забезпечити тільки потужний військовий альянс.

Соціологічні опитування 2022 року відобразили цей безпрецедентний зсув: понад 70% українців висловили підтримку вступу до НАТО — показник, що перевищує будь-які попередні рівні. Це не просто зміна статистичних даних, а віддзеркалення глибокої трансформації в національній свідомості. Українці, пройшовши через шок від повномасштабної війни, усвідомили, що політика нейтралітету не здатна захистити їх від зовнішньої агресії.

Сьогодні членство в НАТО сприймається як єдиний реалістичний шлях до захисту суверенітету та стабільності. Суспільна думка зосереджується навколо ідеї колективної безпеки, яка дозволяє Україні не просто вижити, а й впевнено протистояти можливим майбутнім загрозам. Перспектива членства в НАТО перестала бути далеким ідеалом; вона стала нагальною потребою, що має на меті убезпечити країну від загроз і забезпечити мирне майбутнє для наступних поколінь.

Дослідження також описує зміну позиції українського уряду щодо НАТО після того, як у 2022 році розпочалася війна. Уряд подавав заявки на якнайшвидший вступ до Альянсу, а президент Володимир Зеленський знову і знову підкреслював, що НАТО є стратегічно важливим для майбутнього України. Але, зрештою, ця рішучість дала чіткий сигнал усьому світу, що Україна остаточно визначилася зі своїм зовнішньополітичним курсом, вбачаючи в членстві в НАТО одну з найважливіших гарантій стабільності та безпеки. На міжнародному рівні такий крок був підтриманий багатьма країнами-членами НАТО, хоча був помітний і спротив деяких держав, які побоюються підвищення градусу конфлікту з Росією.

На сьогоднішній день політична ситуація справді сприяє перспективам членства України в НАТО. Відмова від обов'язкового Плану дій щодо членства (ПДЧ) спрощує формальний процес інтеграції, а потужна підтримка з боку союзників і широка військова співпраця демонструють готовність НАТО

сприяти безпеці України. Суспільна підтримка членства досягла високих рівнів, що створює внутрішню стабільну основу для євроатлантичної інтеграції.

Водночас залишаються суттєві виклики, передусім геополітичні: позиція Росії та деяких країн НАТО, що з певною пересторогою ставляться до перспектив членства України. Ці фактори накладають обмеження та підвищують ризики ескалації у відносинах між Заходом і Росією. Проте послідовне зростання громадської підтримки і відданість українського уряду шляху інтеграції в Альянс підтверджують незмінність зовнішньополітичного курсу України. Це вказує на те, що євроатлантична інтеграція є вже не тільки урядовим пріоритетом, але й закоріненою складовою національної безпеки та загальної суспільної позиції.

Список використаних джерел

1. Алексієвець М. М., Алексієвець Л. М., Знак В. М. Україна–НАТО: історіографія відносин (1991–2020). Сторінки історії. 2022. №55.
2. Павлюк М. В. Відносини Україна-НАТО у контексті міжнародних угод.
3. Кушта О. Трансформація відносин Україна-НАТО в контексті російсько-українського збройного конфлікту. Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2018. №44. С. 147-162.
4. Сотник Е. Відносини Україна–НАТО.
5. Алексієвець Л., Алексієвець М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. Український історичний журнал. 2020.
6. Гвоздков С. Ставлення США і Росії до проблеми вступу України в НАТО. Етнічна історія народів Європи. 2015. №45. С. 117-123.
7. Maksymenko I. Is Neutrality a Solution for Ukraine's Security?. UKRAINE AFTER THE EUROMAIDAN. 2015. С. 115.
8. Aleksandriuk V. V. The concept of neutrality/non-alignment in Ukraine's politics.
9. Allison R. Russia, Ukraine and state survival through neutrality. International Affairs. 2022. Vol. 98, No. 6. P. 1849-1872.
10. Romchuk M. Від нейтрального статусу до курсу на колективну безпеку: еволюція підходів України до забезпечення національної безпеки. Проблеми законності. 2023. №161. С. 30-56.
11. Карачина Н. П. СПОСОБИ ПОСЛАБЛЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ВІД ЗАРУБІЖНИХ ЕНЕРГОНОСІЇВ. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. С. 26.

12. Шевчук О. В., Бочкарьова Т. Ю. Трансформація НАТО та еволюція позиції РФ. Наукові праці. Історія: науковометодичний журнал. 2010. №121(108-С). С. 63-68.
13. Задирієнко Д. С., Бабенко Л. Л. Участь України у миротворчих місіях НАТО.
14. Грень Анна. УКРАЇНА-ЄС-НАТО-Російська Федерація: війна інтересів?
15. NATO-Ukraine relations In the public focus. Razumkov Centre. 2002. Р. 55.
16. Українці за ЕС, але проти НАТО. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2003/07/4/2994517/>
17. Europe and the Ukrainian presidential election of 2004. European Parties Elections and Referendums Network/University of Sussex. Election briefing no. 16.
18. Українці хочуть вступати до ЄС і не хочуть до НАТО - загальнонаціональне опитування. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва.
19. Кількість прибічників і противників вступу України до НАТО зрівнялася у 2016 р., за вступ до ЄС майже половина опитаних українців. Інтерфакс-Україна.
20. Свобода Р. Опитування: вступ до НАТО підтримує 44% українців. Радіо Свобода.
21. Результати загальнонаціонального соціологічного опитування щодо членства України в НАТО та ЄС. Головна - Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/rezultati-zagalnonatsionalnogo-sotsiologichnogo-opituvannya-shchodo-chlenstva-ukraini-v-nato-ta-es>.

22. Europe or Russia? Whom will Ukraine Choose?. The World Reporter - News Opinion and Analysis. URL: <https://www.theworldreporter.com/2011/10/europe-or-russia-whom-will-ukraine.html>.
23. Ukrainians want to enter EU, not NATO, poll shows. RIA. URL: <https://web.archive.org/web/20100507170511/http://en.rian.ru/world/20100302/158069130.html>.
24. Ганкевич Р. Вступ України до НАТО підтримали дві третини українців, - опитування. ZAXID.NET. URL: https://zaxid.net/vstup_ukrayini_do_nato_pidtrimali_dvi_tretini_ukrayintsiv__opituvannya_n1360592.
25. Sociological group "RATING" - Політика. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20150709203803/http://ratinggroup.com.ua/en/products/politic/data/entry/14004/>.
26. Deutsche Welle. DW-Trend: Большинство украинцев - против вступления в НАТО – DW – 24.05.2011. dw.com. URL: <https://www.dw.com/ru/dw-trend-большинство-украинцев-против-вступления-в-нато/a-15097919>.
27. Большинство граждан Украины против членства страны в НАТО – Опрос - Новини | Офіційний сайт партії «Велика Україна». Партія "Велика Україна". URL: <https://web.archive.org/web/20140808052053/http://vu.ua/news/3757.html>.
28. Украинцы все меньше хотят в НАТО, - опрос. LIGA. URL: https://news.liga.net/politics/news/ukraintsy_vse_menshe_khotyat_v_nato_o_pros.
29. Украинцы хотят и в ЕС, и Таможсоюз, и в НАТО – опрос - Последние новости Украины - Мнения граждан страны по поводу будущего Украины разделились | СЕГОДНЯ. Segodnya. URL:

- <https://web.archive.org/web/20140808051036/http://www.segodnya.ua/ukraine/Ukraincy-hotyat-i-v-ES-i-Tamozhsoyuz-i-v-NATO-opros.html>.
30. Українська правда. Через Росію вже майже половина українців хочуть в НАТО. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/06/17/7029305/>.
 31. Большинство украинцев выступили против членства в НАТО – опрос. nbnews.com.ua. URL: <https://web.archive.org/web/20140808045820/http://nbnews.com.ua/ru/news/102500/>.
 32. УНІАН редакція. Більшість українців раді угоді з ЄС, але не готові до членства в НАТО - опитування. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/899494-bilshist-ukrajintsiv-radi-ugodi-z-es-ale-ne-gotovi-do-chlenstva-v-nato-opituvannya.html>.
 33. Большинство украинцев – против НАТО: опрос. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20140808054200/http://vecherniy.kharkov.ua/news/91318/>.
 34. Ставлення громадян до вступу в НАТО й інших питань безпеки - Фонд «Демократичні ініціативи». Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20141006091657/http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/stavlennja-gromadjan-do-vstupu-v-nato-i-inshih-pitan-bezpeki.htm>.
 35. Результати соціологічного дослідження «Зовнішньополітичні орієнтації громадян України» // Центр Разумкова. Центр Разумкова. URL: https://web.archive.org/web/20160304062135/http://www.uceps.org/ukr/news.php?news_id=477.

36. Из-за агрессии России уже почти половина украинцев хочет в НАТО, - исследование Источник: <https://censor.net/ru/n290283>. Цензор.нет. URL: https://censor.net/ru/news/290283/izza_agressii_rossii_uje_pochti_polovina_ukraintsev_hochet_v_nato_issledovanie.
37. УНІАН редакція. Соціологи зафіксували максимальний рівень підтримки ідеї членства України в НАТО. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/935132-sotsiologi-zafiksuvali-maksimalniy-riven-pidtrimki-ideji-chlenstva-ukrajini-v-nato.html>.
38. УНИАН редакция. Вступление Украины в НАТО поддерживает почти половина украинцев - опрос. Новости Украины - последние новости Украины сегодня - УНИАН. URL: <https://www.unian.net/politics/942423-vstuplenie-ukrainyi-v-nato-podderjivaet-pochti-polovina-ukraintsev-opros.html>.
39. Більше половини ймовірних виборців за вступ України до НАТО та проти миру на умовах передачі територій під контроль Росії. GfK. URL: <https://web.archive.org/web/20150518083441/http://www.gfk.com/ua/news-and-events/press-room/press-releases/pages/politics-290914.aspx>.
40. 44% українців виступають за вступ України до НАТО, що, на їхню думку, гарантуватиме безпеку держави, дасть змогу модернізувати армію і наблизить вступ України до ЄС. Фонд «Демократичні ініціативи». URL: https://web.archive.org/web/20150518092831/http://www.dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/44-ukraini-do-es.htm.
41. Nearly 40% of Ukrainians ready to demonstrate if authorities do not fulfil promises. TASS. URL:

- <https://web.archive.org/web/20141112042434/http://en.itar-tass.com/world/755870>.
42. Українська правда. Усе більше українців хочуть в НАТО та ЄС - опитування. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/11/20/7044855/>.
 43. Мазур А. Українці підтримають вступ до НАТО на референдумі - опитування. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/ukrayinci-pidtrimayut-vstup-do-nato-na-referendum-opituvannya-170736_.html.
 44. Свобода Р. Опитування: за вступ до НАТО на референдумі проголосували б 78% українців. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27841417.html>.
 45. 30 років Незалежності: як змінювалося ставлення українців до членства в НАТО. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/24/infografika/suspilstvo/30-rokiv-nezalezhnosti-yak-zminyuvalosya-stavlennya-ukrayincziv-chlenstva-nato>.
 46. Що українці думають і знають про НАТО?. Головна - Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/shcho-ukraintsi-dumayut-i-znayut-pro-nato243>.
 47. Мелещенко Т., Волошин І. Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції. Український історичний журнал. 2021. Число 4. С. 104.
 48. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022). Соціологічна група "Рейтинг". URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_1_marta_2022.html.
 49. Підтримка громадянами вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Ставлення до іноземних держав. Ставлення до мирних

- переговорів (вересень 2024р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-ta-nato-stavlennia-do-inozemnykh-derzhav-stavlennia-do-myrnykh-peregovoriv-veresen-2024r>.
50. Свобода Р. Опитування: проти членства України в ЄС і НАТО – лише 5% українців. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-opytuvannia-ukraina-nato-eu/32707023.html>.
 51. Чи досі хочуть українці в ЄС і НАТО – опитування IRI. Суспільне. URL: <https://suspilne.media/761433-ci-dosi-hocut-ukrainci-v-es-i-nato-opituvanna-iri/>.
 52. Новакова О. В., Остапенко М. А. Еволюція геополітичних цінностей та орієнтацій українців під впливом війни. Міжнародні та політичні дослідження. 2023. №36. С. 94-103.
 53. Дунаєва Л. М. Трансформація цінностей українців в контексті аналізу риторики Президента України В. Зеленського. Політичне життя. 2023. С. 84-88.
 54. Арабаджиев Д., Сергієнко Т. Динаміка міжнародного реагування світової спільноти щодо широкомасштабної військової агресії РФ проти України.
 55. Ільницька У. В. Інформаційно-комунікативна політика НАТО та практика реалізації стратегічних комунікацій Північноатлантичного альянсу. Військово-науковий вісник. 2022. №37. С. 194-214.
 56. Meleshchenko T. Ukraine-NATO: Problems and Prospects of Partnership. Problems of World History. 2023. №24. С. 113-127.

57. Jureńczyk Ł. Poland's support for Ukraine's aspirations to NATO membership. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*. 2023. Vol. 52, No. 3. С. 29-40.
58. Begum I., Khan S. A. Russia-NATO Uneasy Ties: Transformation, Cooperation to NATO Accession. *FWU Journal of Social Sciences*. 2023. Vol. 17, No. 1. С. 129-140.
59. Дацьо Т., Шишкін І., Воронова О. Ukraine–NATO international relations: current state and ways of development.

Summary

The master's thesis explores the transformation of Ukraine's foreign policy, particularly during the presidency of Volodymyr Zelensky, amid the complex and rapidly evolving geopolitical landscape. The central focus is on the shift in Ukraine's foreign policy approach toward NATO and the European Union, assessing the changing dynamics before and after Russia's aggressive actions, particularly the annexation of Crimea in 2014 and the subsequent full-scale invasion in 2022.

The thesis is organized into a clear structure, with an introduction, multiple detailed sections, and a conclusion. The introduction provides an overview of the research topic, emphasizing the significance of Ukraine's strategic choices within the broader context of international relations and security concerns. It outlines the key research objectives, focusing on understanding how geopolitical events shaped Ukraine's foreign policy and its strategic alignment with Western institutions.

The first section of the thesis provides the theoretical and methodological foundation for analyzing President Zelensky's foreign policy approach. It applies key concepts from three major international relations theories—neorealism, neoliberal institutionalism, and constructivism—to examine Ukraine's response to national security threats, its reliance on international partnerships, and efforts to garner global support.

Neorealism is used to analyze Ukraine's strategic positioning in the face of external threats, particularly Russia's aggressive actions. It focuses on the role of power dynamics, security dilemmas, and the importance of Ukraine's sovereignty and territorial integrity. Neorealism provides insight into the security concerns driving Ukraine's diplomatic efforts and its focus on military alliances with NATO as a means of deterrence and defense.

Neoliberal institutionalism highlights Ukraine's pursuit of collective security through its engagement with international institutions like NATO and the European

Union. This theory helps explain how Ukraine's integration with these organizations serves as a platform for defense cooperation, economic stability, and diplomatic support in countering Russian aggression. It also examines the role of international institutions in facilitating Ukraine's broader geopolitical strategy, including efforts to enhance its regional influence and global standing.

Constructivism focuses on the importance of identity, narratives, and perceptions in shaping Ukraine's foreign policy. The section explores how Zelensky's administration has framed the country's international relations, especially in terms of defending democratic values, sovereignty, and the European identity. It also considers how the government has mobilized international support through the use of strategic communication and public diplomacy, notably Zelensky's speeches and media presence.

Subsequent sections of the thesis delve into Ukraine's foreign policy trajectory from 2019 to 2024, tracing the shift from an initial focus on conflict resolution with Russia to a strong pro-Western stance in the face of escalating threats. The study employs historical, systematic, and functional analyses to explore how Ukraine has progressively aligned itself with Western institutions, particularly NATO and the European Union, and advocated for increased military and humanitarian support from international allies.

The historical analysis provides a detailed examination of the geopolitical context in which Ukraine's foreign policy evolved. It traces key milestones, such as Ukraine's ongoing struggle with Russian aggression, the annexation of Crimea in 2014, and the ongoing conflict in the Donbas, all of which laid the foundation for a more decisive pivot towards the West in the subsequent years. This section highlights the critical diplomatic efforts, both at the bilateral and multilateral levels, through which Ukraine sought to secure political and economic support, as well as the challenges faced in this pursuit.

The systematic analysis evaluates the strategic decision-making process within Ukraine's government, focusing on the role of key political figures, including President Zelensky, in shaping foreign policy priorities. It investigates how the Ukrainian leadership navigated domestic political pressures, regional tensions, and international expectations while steering the country toward closer ties with the West. Special attention is given to the evolving role of NATO and the EU in Ukraine's foreign policy, especially in light of Russia's aggression and the broader implications for European security.

The functional analysis examines how Ukraine has worked to integrate into Western structures and institutions. This section assesses the specific ways in which Ukraine has advocated for greater military support, particularly in the form of defensive weapons, sanctions against Russia, and international humanitarian aid. The analysis also explores the country's role in shaping global discussions about security, human rights, and democracy, particularly in the context of its ongoing struggle against Russian aggression.

The thesis concludes that Zelensky's administration has played a crucial role in reshaping Ukraine's international identity and security framework. His leadership has positioned Ukraine as a staunch defender of democratic values in a complex and often hostile geopolitical environment. This shift not only redefines Ukraine's foreign policy but also strengthens its international standing, aligning the country with Western democratic institutions while asserting its sovereignty and territorial integrity in the face of external threats.